

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

(EMBA)

Θέμα: Διαχείριση μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η περίπτωση της Ελλάδος.

Φοιτητής: Αριστομένης Θεοκλήτου Σίμος

Επιβλέπων Καθηγητής: Καθηγητής κ. Αρτίκης Παναγιώτης

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής: Καθηγητής κ. Τσαγκαράκης Νικόλαος

Αναπληρωτής καθηγητής κ. Μαραβελάκης Πέτρος

Πειραιάς, Δεκέμβριος 2021

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για Στελέχη : E-MBA» με τίτλο "Διαχείριση μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η περίπτωση της Ελλάδος" έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή:

Όνοματεπώνυμο: Αριστομένης Θ. Σίμος

Ημερομηνία: 1^η Δεκεμβρίου 2021

Αφιερώνεται στην σύζυγό μου Μαρία, την Έλλη, την Κλειώ και τον Λευτεράκη.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι αποτελεσματικές διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης οφειλών είναι ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της κουλτούρας πληρωμών, τη στήριξη της μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τη βελτίωση της πρόσβασης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων σε νέες πιστώσεις. Η συνεχής διαθεσιμότητα τραπεζικής χρηματοδότησης είναι ζωτικής σημασίας για τη στήριξη της διαρκούς αύξησης της οικονομικής ανάπτυξης, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Στο πλαίσιο αυτό η Ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και άλλους φορείς εφάρμοσαν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο όπως αυτό που ονομάστηκε «Ηρακλής» αλλά και της ανάθεσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε εταιρίες διαχείρισης. Τα αποτελέσματα αλλά και το περιβάλλον γύρω από τα οποία δημιουργήθηκε το πλαίσιο εξυγίανσης του Ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος με επίκεντρο τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, μελετούνται στην παρούσα εργασία. Η ανάλυση καταλήγει στην επιβράβευση των πολιτικών που ακολουθήθηκαν βάσει αποτελέσματος καθώς τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μειώθηκαν με την μεγαλύτερη μείωση να παρουσιάζεται εντός της πανδημίας για τα έτη 2020 και 2021 με 24 και 23 δις αντίστοιχα. Πέραν των πολιτικών, ένας άλλος λόγος είναι και η μείωση των πιστοδοτήσεων των τραπεζών αλλά και της αύξησης των μέτρων πιστοληπτικής ικανότητας για την αξιολόγηση των δανειοληπτών τους.

ABSTRACT

Effective debt enforcement procedures are vital to strengthen the payment culture, support the reduction of non-performing loans and improve access to new credit for households and businesses. The continued availability of bank finance is vital to support the sustained increase in economic growth, create jobs and improve living standards. In this context, the Greek government, in cooperation with the European Central Bank and other institutions, has implemented a comprehensive plan such as the one called 'Hercules' and the assignment of non-performing loans to management companies. The results and the environment around which the framework for the resolution of the Greek financial system focusing on NPLs was created are studied in this paper. The analysis concludes that the policies pursued are rewarding on an outcome basis as NPLs declined with the largest reduction occurring in the pandemic years 2020 and 2021 with 24 and 23 billion respectively. Apart from the policies another reason is the reduction in bank lending and the increase in credit rating measures for banks to assess their borrowers.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιτροπή αξιολόγησης και ιδιαίτερα τον διευθυντή του προγράμματος κ. Γεωργακέλλο Δημήτριο για την εμπιστοσύνη τους και αποδοχή μου στο πρόγραμμα.

Επιπλέον, τη σύζυγό μου Μαρία για την στήριξή της στα δύο αυτά χρόνια, την καθηγήτριά μου κ.Πέκκα και τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ.Αρτίκη που μου έδωσαν ώθηση να συνεχίσω και να ολοκληρώσω τις σπουδές μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου για την άφογη συνεργασία και ιδιαίτερα την Έλενα Πίτσαλίδου και τον Σπύρο Πετούση.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ABSTRACT.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	12
1.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	12
1.2 ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ.....	14
1.3 ΟΙ ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΩΣ ΜΙΑ ΒΑΣΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	16
1.3.1 ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	16
1.3.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ (NPL)	21
2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ	21
2.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ.....	23
2.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	27
2.4 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ (GFC) ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	33
3.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	33
3.2 Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	36
3.3 ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	41
4.1 BAD BANK – ΚΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	41
4.2 Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ Η BAD BANK ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	45
4.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ – ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ	51
4.4 ΚΥΡΙΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΗΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ – ΑΝΑ ΕΞΑΜΗΝΟ ΑΠΟ ΤΟ 2014 ΕΩΣ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 2021	55
5.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	55
5.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΕ ΠΟΣΑ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΑ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ	57
5.2.1 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ.....	58
5.2.2 ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ	60
5.2.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ	62
5.2.4 ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	66
6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κατάρρευση της Lehman Brother's και η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ακολούθησε είχαν τεράστιο αντίκτυπο στη σταθερότητα και την υγεία του τραπεζικού συστήματος. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες και τους κινδύνους στους οποίους ήταν εκτεθειμένες οι τράπεζες. Οι εποπτικές αρχές για να προστατεύσουν το τραπεζικό σύστημα, εξέδωσαν κατευθυντήριες γραμμές, πολιτικές και προσαρμογές στα υφιστάμενα ρυθμιστικά πλαίσια, προκειμένου να επιτευχθεί ένα πλαίσιο προληπτικής εποπτείας, να ενισχυθεί η εποπτεία, με αποτέλεσμα πιο ανθεκτικές τράπεζες. Ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους και προβλήματα που αντιμετώπιζαν όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και ορισμένα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν, είναι ο αυξημένος όγκος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ως αποτέλεσμα του υπερβολικού δανεισμού, της ανάληψης κινδύνων και της έλλειψης επαρκών κεφαλαιακών αποθεμάτων και αποθεμάτων ρευστότητας (Committee on the Global Financial System, 2018). Ως εκ τούτου, είναι κατανοητό ότι η ορθή και αποτελεσματική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αποτελεί βασικό στοιχείο όχι μόνο για να ξεπεράσει μια τράπεζα τα προβλήματα πιστωτικού κινδύνου, αλλά και για να τη βοηθήσει να επιτύχει βιώσιμη ανάπτυξη.

Η κρίση του 2007, παρά τις όποιες βελτιώσεις στο εποπτικό πλαίσιο, επιβεβαίωσε για άλλη μια φορά τη σημασία του πιστωτικού κινδύνου και την ανάγκη ανάπτυξης μεθόδων διαχείρισης και αντιμετώπισής του. Η τιτλοποίηση περιουσιακών στοιχείων και οι ανταλλαγές κινδύνου αθέτησης συνέβαλαν στο να διαδοθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός που οδήγησε τις ασθενέστερες τραπεζικές χώρες σε δύσκολη θέση (Committee on the Global Financial System, 2018). Όταν οι τράπεζες επιβαρύνονται με μεγάλο αριθμό προβληματικών δανείων στον ισολογισμό τους, τα κριτήρια για τη χορήγηση νέων δανείων αυστηροποιούνται με αποτέλεσμα την εμφάνιση του φαινομένου της πιστωτικής στενότητας. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία μειώνοντας (ασφυκτικά) την οικονομική ανάπτυξη, καθώς δεν διοχετεύονται κεφάλαια στον ιδιωτικό τομέα (επιχειρήσεις), επηρεάζοντας τη ρευστότητα μιας επιχείρησης, η οποία κατά συνέπεια θα οδηγήσει σε πτώχευση (ΕΚΤ, 2017, Lamandini et al., 2017).

Οι εποπτικές αρχές λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του ορθού και έγκαιρου εντοπισμού και της διαχείρισης των NPEs, εξέδωσαν κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού. Ο Anastasiou (2016), διακρίνει τις μεθόδους διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις εκ των υστέρων και τις εκ των προτέρων. Στις εκ των

προτέρων μεθόδους, παρουσιάζει τις προληπτικές πολιτικές και τους κανονισμούς που θέτουν οι Εποπτικές Αρχές και υπογραμμίζει την σημασία της αυστηρότερης εποπτείας. Στις ex-post μεθόδους, η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη μέθοδος, είναι η μεταβίβαση των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε μια Εταιρεία Διαχείρισης Περιουσιακών Στοιχείων (Asset Management Company). Λαμβάνοντας υπόψη την έκταση της κρατικής παρέμβασης, οι μέθοδοι που μπορούν να βρεθούν είναι η αγορά των μη εξυπηρετούμενων δανείων μιας τράπεζας από έναν κυβερνητικό οργανισμό, η αγορά προβληματικών περιουσιακών στοιχείων με ομόλογα εγγυημένα από την κυβέρνηση και οι κρατικές τράπεζες (State Owned Banks - SOB), ένας μηχανισμός με τον οποίο η κυβέρνηση μπορούσε να αναλάβει για ένα διάστημα τη διαχείριση προβληματικών τραπεζών. Οι καλύτερες λύσεις για τη σωστή διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι ο συνδυασμός κρατικής παρέμβασης μέσω δημόσιων κεφαλαίων (πρόγραμμα διάσωσης) και πώλησης προβληματικών περιουσιακών στοιχείων σε AMC (Balgova et al., 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η παροχή προϊόντων καταθέσεων και δανείων διακρίνει συνήθως τις τράπεζες από άλλους τύπους χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων. Τα προϊόντα καταθέσεων πληρώνουν χρήματα κατόπιν αιτήματος ή μετά από κάποια ειδοποίηση. Οι καταθέσεις είναι υποχρεώσεις για τις τράπεζες, οι οποίες πρέπει να διαχειρίζονται ορθά εάν η τράπεζα επιθυμεί να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της. Επίσης, με τον ίδιο τρόπο πρέπει να διαχειρίζονται τα περιουσιακά στοιχεία που δημιουργούνται από το δανεισμό. Έτσι, η βασική της δραστηριότητα είναι να ενεργεί ως ενδιάμεσος μεταξύ των καταθετών και των δανειοληπτών. Άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως οι χρηματιστές, είναι επίσης μεσάζοντες μεταξύ αγοραστών και πωλητών μετοχών, άλλα είναι η λήψη καταθέσεων και η χορήγηση δανείων που ξεχωρίζει μια τράπεζα.

Σε αντίθεση με τον μεμονωμένο δανειστή, η τράπεζα απολαμβάνει οικονομικές πληροφορίες του πεδίου εφαρμογής του δανεισμού αποφάσεων λόγω πρόσβασης σε προνομιούχες πληροφορίες για τους σημερινούς και τους δυνητικούς δανειολήπτες με λογαριασμούς στην τράπεζα. Συνήθως δεν είναι δυνατόν να συγκεντρωθούν και να πωληθούν αυτές οι πληροφορίες, έτσι οι τράπεζες τις χρησιμοποιούν εσωτερικά για να αυξήσουν το μέγεθος του δανειακού τους χαρτοφυλακίου. Έτσι, σε σύγκριση με τους καταθέτες που προσπαθούν να δανείσουν κεφάλαια απευθείας, οι τράπεζες μπορούν να συγκεντρώσουν ένα χαρτοφυλάκιο περιουσιακών στοιχείων με μικρότερο κίνδυνο. Υπό την προϋπόθεση ότι μια τράπεζα μπορεί να ενεργήσει ως ενδιάμεσος με το χαμηλότερο δυνατό κόστος, θα υπάρξει μια ζήτηση για τις υπηρεσίες της. Για παράδειγμα, μερικές τράπεζες έχουν χάσει κεφάλαια από επιχειρήσεις που μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια πιο φτηνά με την έκδοση ομολόγων. Παρόλα αυτά, ακόμη και οι εταιρείες με αξιοπιστία χρησιμοποιούν τα τραπεζικά δάνεια επειδή μια συμφωνία δανείου ενεργεί ως μήνυμα προς τις χρηματοπιστωτικές αγορές και τους προμηθευτές ότι ο δανειολήπτης είναι αξιόπιστος (Stiglitz και Weiss, 1988).

Η δεύτερη βασική δραστηριότητα των τραπεζών είναι να προσφέρουν ρευστότητα στους πελάτες τους. Οι καταθέτες, οι δανειολήπτες και οι δανειστές έχουν διαφορετικές προτιμήσεις όσον αφορά τη ρευστότητα. Οι πελάτες αναμένουν να είναι σε θέση να αποσύρουν τις καταθέσεις από τους τρεχούμενους λογαριασμούς ανά πάσα στιγμή. Συνήθως, οι επιχειρήσεις στον επιχειρηματικό τομέα θέλουν να δανειστούν κεφάλαια και να τα αποπληρώσουν σύμφωνα με τις αναμενόμενες

αποδόσεις μιας επένδυσης ένα έργο, το οποίο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί για αρκετά χρόνια μετά την επένδυση. Χορηγώντας κεφάλαια, οι αποταμιευτές συμφωνούν στην πραγματικότητα να παραιτηθούν από την παρούσα κατανάλωση υπέρ της ανάληψης σε ορισμένες ημερομηνίες στο μέλλον. Ένα άλλο σημαντικό γεγονός είναι ότι οι προτιμήσεις ρευστότητας μπορεί να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου λόγω απροσδόκητων γεγονότων. Εάν οι πελάτες κάνουν προθεσμιακές καταθέσεις με καθορισμένο χρόνο ωρίμανσης (π.χ. 3 ή 6 μήνες), αναμένουν να είναι σε θέση να τα αποσύρουν κατόπιν αιτήσεως, έναντι πληρωμής μια ποινής επιτοκίου. Ομοίως, οι οφειλέτες αναμένουν να τους επιτραπεί να εξοφλήσουν ένα δάνειο νωρίς, ή υπό την προϋπόθεση μιας ικανοποιητικής πίστωσης. Εάν οι τράπεζες είναι σε θέση να συγκεντρώσουν ένα μεγάλο αριθμό των δανειοληπτών και αποταμιευτών, θα ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις ρευστότητας και των δύο μερών. Ρευστότητα είναι επομένως μια σημαντική συνθήκη που προσφέρει μια τράπεζα στους πελάτες της. Και πάλι, διαφοροποιεί τις τράπεζες από τις άλλες χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις που προσφέρουν τραπεζικά και μη τραπεζικά χρηματοοικονομικά προϊόντα, όπως π.χ. οι ασφάλειες και οι υπηρεσίες ακινήτων.

Οι απαιτήσεις σε μια τράπεζα λειτουργούν ως χρήματα, επομένως υπάρχει ένα «κοινό» καλό "στοιχείο στις υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες. Με τη συγκέντρωση περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων, οι τράπεζες λέγεται ότι συμμετέχουν σε μετασχηματισμό περιουσιακών στοιχείων, δηλαδή τη μετατροπή της αξίας των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού. Αυτή η δραστηριότητα δεν είναι μοναδική για τις τράπεζες. Οι ασφαλιστικές εταιρείες συγκεντρώνουν επίσης στοιχεία ενεργητικού. Ομοίως, τα αμοιβαία κεφάλαια ή οι αμοιβαίες καταπιστεύσεις συνενώνουν ένα μεγάλο αριθμό περιουσιακών στοιχείων, επιτρέποντας στους επενδυτές να επωφεληθούν από τις συνέπειες της διαφοροποίησης που θα δεν μπορούσαν να απολαμβάνουν αν ανέλαβαν να επενδύσουν στο ίδιο χαρτοφυλάκιο περιουσιακών στοιχείων. Υπάρχει, ωστόσο, μια πτυχή του μετασχηματισμού του ενεργητικού που είναι μοναδική για τις τράπεζες.

Επίσης οι ενδιάμεσοι λογαριασμοί και οι λειτουργίες πληρωμών εξηγούν γιατί υπάρχουν οι τράπεζες, αλλά μια άλλη ερώτηση για να απαντηθεί είναι γιατί μια τράπεζα παρουσιάζει την οργανωτική δομή που έχει.

1.2 ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η μεγιστοποίηση του κέρδους για τις τράπεζες είναι ο βασικός στόχος όπως και για κάθε άλλη επιχείρηση. Ο Coase (1937), στην κλασική του ανάλυση, ισχυρίστηκε ότι η επιχείρηση ενήργησε ως εναλλακτική λύση στις συναλλαγές της αγοράς, ως τρόπος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, διότι ορισμένες διαδικασίες οργανώνονται πιο αποτελεσματικά με «εντολή» (π.χ. εκχώρηση καθηκόντων στους εργαζόμενους και το συντονισμό των εργασιών) και όχι ανάλογα με την τιμή αγοράς. Σε αυτές τις περιπτώσεις, αυτό είναι πιο κερδοφόρο δημιουργώντας μια σταθερή δομή και δεν στηρίζεται στις δυνάμεις της αγοράς.

Η ύπαρξη της «παραδοσιακής» τράπεζας, η οποία μεταξύ δανειολήπτη και δανειστή, προσφέρει μια υπηρεσία πληρωμών στους πελάτες, ταιριάζει καλά με τη θεωρία Coase. Οι βασικές λειτουργίες μιας τράπεζας εκτελούνται πιο αποτελεσματικά από μια οργανωτική εντολή δεδομένου ότι τα δάνεια και οι καταθέσεις είναι εσωτερικά μιας τράπεζας. Μια τέτοια δομή είναι επίσης αποτελεσματική εάν οι τράπεζες συμμετέχουν σε οργανωμένες αγορές. Αυτές οι ιδέες αναπτύχθηκαν και επεκτάθηκαν από τους Alchian και Demsetz (1972), οι οποίοι τόνισαν τον ρόλο εποπτείας της επιχείρησης και της δημιουργίας δομών κινήτρων. Ο Williamson (1981) ισχυρίστηκε ότι κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας, μια επιχείρηση θα μπορούσε να εξοικονομήσει το κόστος των εξωτερικών συμβάσεων.

Πρώτα απ' όλα, σε αντίθεση με άλλες χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, ενεργούν ως ενδιάμεσοι μεταξύ δανειοληπτών και δανειστών, ως εκ τούτου, προσφέρει μια μοναδική μορφή μετασχηματισμού περιουσιακών στοιχείων. Δεύτερο είναι η ρευστότητα, μια σημαντική υπηρεσία που προσφέρεται στους πελάτες. Ένα παραπροϊόν της διαμεσολάβησης είναι η συμμετοχή στο σύστημα πληρωμών. Τέλος, οι τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην μακροοικονομία, και έχουν μια ειδική σχέση με την κεντρική τράπεζα, επειδή η διαδικασία του δανεισμού δημιουργεί χρήματα.

Ήδη από το 1888, ο Edgeworth προσδιόρισε το χαρακτηριστικό γνώρισμα των τραπεζών: κρατώντας λιγότερα από το 100% των καταθέσεων ως αποθεματικά και την πραγματοποίηση κέρδους από το θετικό περιθώριο που προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ των επιτοκίων δανείων και καταθέσεων. Σύμφωνα με Edgeworth, δεδομένου ότι το βέλτιστο επίπεδο των αποθεματικών αυξάνεται λιγότερο αναλογικά με τις καταθέσεις, τις μεγαλύτερες τράπεζες (μετρούμενες από καταθέσεις) θα είναι πιο κερδοφόρα από τις μικρότερες τράπεζες. Το αποτέλεσμα είναι ατελές σε

μια ανταγωνιστική δομή της αγοράς, πράγμα που σημαίνει ότι οι τράπεζες θα μπορούσαν να ασκήσουν μονοπωλιακή ισχύ. Αυτά τα θέματα αργότερα επισημοποιήθηκαν από τους Klein (1971) και Monti (1972).

Οι Leland and Pyle (1977), επίσημα επέκτειναν τη μεσολάβηση της τράπεζας ως συλλέκτη και παρακολούθησης πληροφοριών. Οι επιχειρήσεις ήταν σε θέση να αντλήσουν χρηματοδότηση με δάνεια και αυτή η χρηματοδότηση δεν ήταν, σε πολλές περιπτώσεις, διαθέσιμη σε οργανωμένες αγορές (π.χ. ομολόγων), λόγω της υψηλής επαλήθευσης, της παρακολούθησης και της επιβολής τους σε δικαστικά έξοδα. Οι τράπεζες ήταν ειδικοί στην ανάλυση πιστωτικού κινδύνου και οι εσωτερικές πληροφορίες σήμαιναν ότι θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τις πληροφοριακές οικονομίες κλίμακας (Lewis, 1991). Ο Fama (1985) επίσης αναγνώρισε τη μοναδική φύση των τραπεζικών δανείων και την ανάγκη εσωτερικών πληροφοριών της τράπεζας για την αποτελεσματική παρακολούθηση του δανειολήπτη. Ο Stiglitz και ο Weiss (1988) έδειξε ότι τα τραπεζικά δάνεια μπορούν να μεταφέρουν σημαντικά μηνύματα στις οργανωμένες αγορές σχετικά με την πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης, η οποία θα μπορούσε να βοηθήσει την επιχείρηση να αντλήσει εξωτερική χρηματοδότηση μέσω των ομολόγων ή αρχική δημόσια προσφορά.

Αν και ο Klein (1971), ο Monti (1972) και άλλοι ανέπτυξαν μονοπωλιακά μοντέλα τράπεζας, η προσέγγιση επικρίθηκε για την αποτυχία της ενσωμάτωσης της παραγωγής από την πλευρά της προσφοράς των τραπεζών. Σε απάντηση, ο Niehans (1978) χρησιμοποίησε μια λειτουργία παραγωγής όπου ο όγκος των δανείων και των καταθέσεων εξαρτάται από τις εισροές συντελεστών παραγωγής (κεφάλαιο και εργασία) μαζί με την αλληλεπίδραση μεταξύ του κόστους πόρων και των παραγόντων που επηρεάζουν τις επιλογές χαρτοφυλακίου μιας τράπεζας. Ο Baltensperger (1980) διερευνά επίσης αυτή την ιδέα, βασισμένη σε παλαιότερες συνεισφορές του Pesek (1970) και Sealey και Lindley (1977), μεταξύ άλλων.

Η εισαγωγή της ασφαλιστικής κάλυψης των καταθέσεων που υποστηρίζεται από την κυβέρνηση για την αποθάρρυνση των τρεχούμενων τραπεζών αλλάζει τα κίνητρα των τραπεζών, εις βάρος του φορολογούμενου. Παρουσία λιγότερο τέλει πληροφόρησης σχετικά με τα δάνεια και άλλα περιουσιακά στοιχεία που αποκτώνται από τις τράπεζες, η ασφάλεια καταθέσεων δημιουργεί προβλήματα ηθικού κινδύνου και ενθαρρύνει τις τράπεζες να αναλάβουν ένα πιο επικίνδυνο χαρτοφυλάκιο απ' ό, τι διαφορετικά θα μπορούσαν να πράξουν. Ο κίνδυνος υποτιμάται σε ένα

σύστημα με ρητές ή σιωπηρές εγγυήσεις σημεία που υποστηρίζονται, μεταξύ άλλων, από τους Benston et al. (1986) και Kane (1985). Τέλος ο Keynes (1930) υπογράμμισε τη σημασία τους σε μια μακροοικονομία, δείχνοντας τον ρόλο των τραπεζών σε σχέση με τη νομισματική πολιτική.

1.3 ΟΙ ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΩΣ ΜΙΑ ΒΑΣΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1.3.1 ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η επίδραση του ποσού των εκδοθέντων χρημάτων ως τραπεζικά δάνεια στην οικονομική ανάπτυξη τονίζεται από τον κύριο υποστηρικτή του μονεταρισμού, Milton Friedman (1968). Όπως επίσης και ο Friedman και Schwartz (1963) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι συντελεστές συσχέτισης μεταξύ της μεταβολής του χρήματος και της ονομαστικής παραγωγής κυμαίνονται από 0,79 έως 0,92 ανά ερευνητική περίοδο. Ποσοτικοποιούν τις χρονικές καθυστερήσεις στην αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής σε ένα εύρος 12-24 μηνών, με τη μέγιστη αύξηση στην ποσότητα του χρήματος να είναι πριν από τους 18 μήνες πριν από την κορύφωση της οικονομικής ανάπτυξης. Η ελάχιστη αύξηση του ποσού του χρήματος, σύμφωνα με τους υπολογισμούς τους, θα αποτυπωθεί στην οικονομία με τη μορφή ύφεσης νωρίτερα, με διαφορά περίπου 12 μηνών. Επίσης, η προσφορά χρήματος νοείται ως μια αυτόνομη εξωγενής ποσότητα δεδομένης από την κεντρική τράπεζα, η οποία επηρεάζει άλλες μακροοικονομικές μεταβλητές. Η λογική αυτής της προσέγγισης υποστηρίζεται από τον Mishkin (2016), ο οποίος, εκτός από το πιστωτικό κανάλι, ορίζει και άλλα κανάλια της δράσης της νομισματικής πολιτικής.

Οι Kaufmann και Kugler (2010) εκτιμούν επίσης το πραγματικό ΑΕΠ με βάση το την εξέλιξη του M3, συμπεριλαμβανομένης της πτυχής της συνολοκλήρωσης των συγκεκριμένων μεταβλητών. Η ιδέα αυτή υποστηρίζεται από τον Holtemöller (2004), ο οποίος θέτει τη χρονική καθυστέρηση των εργαλείων νομισματικής πολιτικής σε μεταβολές του προϊόντος σε έξι τρίμηνα. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιεί ανάλυση ολοκλήρωσης και συνολοκλήρωσης. Επί του παρόντος, η σύνδεση μεταξύ της τραπεζικής απόδοσης που μετράται, για παράδειγμα, στην μορφή του επιτοκιακού δανεισμού και των οικονομικών επιδόσεων είναι πολύ στενότερη. Αυτό οφείλεται στην τεράστια κλίμακα της παγκοσμιοποιημένης αλλά και της τοπικής χρηματοπιστωτικής αγοράς λόγω του

μεγέθους των οικονομιών και τον αντίκτυπό τους στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Σήμερα υπάρχει μεγαλύτερος βαθμός διασυνδεσιμότητας των χρηματοπιστωτικών αγορών και της οικονομικής ανάπτυξης. Η τελευταία απόδειξη είναι σίγουρα η χρηματοπιστωτική κρίση στις ΗΠΑ. Αναπτύχθηκε κυρίως στον τραπεζικό τομέα και μετατράπηκε σε κρίση των δημόσιων οικονομικών, και σε οικονομική ύφεση στην οικονομικά σημαντικών χωρών του κόσμου και της Ευρώπης. Ως εκ τούτου, η εξέταση της σχέσης μεταξύ τραπεζικού δανεισμού και οικονομικής ανάπτυξης έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία. Μεταξύ των διαφόρων εργασιών χρησιμοποιούνται διάφοροι δείκτες δανεισμού για να για τη μέτρηση των οικονομικών επιδόσεων. Οι συνεισφορές αυτές μπορούν να χωριστούν σε τρεις βασικές ομάδες. Η πιο σημαντική σε αριθμητικά δεδομένα είναι η ομάδα των οικονομολόγων που πιστεύουν στη θετική επίδραση των τραπεζικών δανείων στην οικονομική ανάπτυξη.

Οι Levine & Loayza (2000) στις εργασίες τους εξέτασαν διάφορους συνδυασμούς των επιδράσεων της ρευστότητας των χρηματιστηριακών αγορών και των τραπεζών στην οικονομική μεγέθυνση, τη συσσώρευση κεφαλαίου και την αύξηση της παραγωγικότητας. Όλα τα παραπάνω, σύμφωνα με τους συγγραφείς, επηρεάζονται θετικά από τις δραστηριότητες των τραπεζών. Οι Armeanu et al. (2015) εξέτασαν τις επιπτώσεις της πιστωτικής επέκτασης στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Διαπιστώνουν μεγαλύτερη επίδραση με τα δάνεια σε νομικά πρόσωπα παρά σε φυσικά πρόσωπα. Η σημασία των δανείων προς νομικά πρόσωπα (εταιρείες) ενεργεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, διότι οι επενδύσεις τους οδηγούν σε περαιτέρω ανάπτυξη.

Οι Kelly et al. (2013) ξεκίνησαν με ένα εύρος δεδομένων από 10 έτη για την οικονομία της Ιρλανδίας, η οποία επηρεάστηκε σημαντικά από τη χρηματοπιστωτική κρίση, ειδικά λόγω του τραπεζικού τομέα. Ο Kelly διαπιστώνει θετική επίδραση από τις δανειοδοτικές δραστηριότητες στην ανάπτυξη της οικονομίας. Επίσης, οι Ermisoglu et al. (2013) διερεύνησαν κατά πόσον τα δεδομένα για τα δάνεια θα ήταν μια κατάλληλη πρόβλεψη για την εξέλιξη του ΑΕΠ. Τόνισαν τη σημασία των δεδομένων για τα δάνεια όσον αφορά την ελάχιστη καθυστέρηση. Και πάλι, διαπίστωσαν μια θετική επίδραση δηλαδή αναφέρουν ότι χρησιμοποιώντας τη μεταβλητή "πιστωτικά κίνητρα" στο ΑΕΠ, τα μοντέλα πρόβλεψης του ΑΕΠ αυξάνουν την ακρίβειά τους. Τα αποτελέσματα μιας περαιτέρω μελέτης του Cetorelli και Gamber (2001) δείχνουν ότι ο τραπεζικός τομέας διευκολύνει την πρόσβαση σε πιστώσεις για τις "νέες" επιχειρήσεις, υποστηρίζοντας έτσι τον ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς οι επενδύσεις των νέων επιχειρήσεων είναι πιο

πιθανότερο να αφορούν καινοτόμες τεχνολογίες. Οι Bencivenga και Smith (1993) συμπεραίνουν ότι ο τραπεζικός τομέας μπορεί επίσης να μειώσει τον υπερβολικό πιστωτικό περιορισμό μέσω της μειωμένης παρακολούθησης και έτσι να εξασφαλίσει την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης σε μια χώρα.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν μελέτες που δείχνουν αρνητική σχέση μεταξύ τραπεζικών δανείων και οικονομικής ανάπτυξης, μετρούμενη σε σχέση με το ΑΕΠ. Ο Leitaο (2012) κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα με βάση μια ανάλυση των μακροοικονομικών μεταβλητών όπως η οικονομική ανάπτυξη, το εμπορικό ισοζύγιο και ο πληθωρισμός σε σχέση με τα τραπεζικά δάνεια. Ο ίδιος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διόγκωση συσχετίζεται αρνητικά με την οικονομική ανάπτυξη. Η βασική ιδέα πίσω από την μελέτη είναι ότι η υπερβολική πιστωτική ανάπτυξη τείνει να αποδυναμώσει ένα τραπεζικό σύστημα και να αυξήσει τις πληθωριστικές πιέσεις, υπονομεύοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη.

Οι Mian et al. (2015) στη μελέτη τους παρουσιάζουν μια ανάλυση της σχέσης μεταξύ χρέους των νοικοκυριών και του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τα αποτελέσματά τους, η αύξηση του χρέους των νοικοκυριών σε σχέση με το ΑΕΠ προβλέπει χαμηλότερη αύξηση της παραγωγής και υψηλότερα ποσοστά ανεργίας μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Επίσης, η αύξηση του χρέους των νοικοκυριών θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της κατανάλωσης και την επιδείνωση ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως αποτέλεσμα των αυξημένων εισαγωγών καταναλωτικών αγαθών. Ο Κοίνυ (2002) δημοσίευσε μια μελέτη που βασίστηκε σε στοιχεία από 25 μεταβατικών οικονομιών για τα έτη 1993-2000. Στην εργασία του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αύξηση του δανεισμού δεν επιταχύνει την οικονομική ανάπτυξη, με κύρια αιτία τις τραπεζικές κρίσεις.

Υπάρχουν επίσης μελέτες που δεν υποδεικνύουν καμία σημαντική σχέση μεταξύ των δανείων και της οικονομικής ανάπτυξης. Οι Takats και Upper (2013) διερεύνησαν την επίδραση των τραπεζικών δανείων στην οικονομική ανάπτυξη μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση με βάση στοιχεία από 39 χρηματοπιστωτικές κρίσεις που είχαν προηγηθεί πριν της πρόσφατης. Διαπίστωσαν ότι μια φθίνουσα ποσότητα του τραπεζικού δανεισμού προς τον ιδιωτικό τομέα δεν εμποδίζει απαραίτητα την οικονομική ανάκαμψη μετά από μια χρηματοπιστωτική κρίση. Σε αυτές τις κρίσεις, οι αλλαγές στο ποσοστό του τραπεζικού δανεισμού, είτε σε πραγματικούς όρους είτε σε σχέση με το ΑΕΠ, δεν συσχετίζονται με την ανάπτυξη κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών

της ανάκαμψης. Στο τρίτο και τέταρτο έτος, η σχέση γίνεται στατιστικά σημαντική, αλλά εξακολουθεί να παραμένει ασήμαντη σε οικονομικούς όρους.

1.3.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ο πιο προφανής κίνδυνος στον τραπεζικό τομέα και ενδεχομένως ο πιο σημαντικότερος από την άποψη των πιθανών ζημιών. Η αθέτηση πληρωμών ενός μικρού αριθμού σημαντικών πελατών θα μπορούσε να δημιουργήσει πολύ μεγάλες ζημιές και σε ακραία περίπτωση θα μπορούσε να οδηγήσει σε πτώχευση της τράπεζας. Ο κίνδυνος αυτός σχετίζεται με την πιθανότητα να μην πληρωθούν τα δάνεια ή να επιδεινωθεί η ποιότητα των επενδύσεων ή να περιέλθουν σε αθέτηση με επακόλουθη ζημία για την τράπεζα. Ο πιστωτικός κίνδυνος δεν περιορίζεται μόνο στον κίνδυνο ότι οι δανειολήπτες δεν είναι σε θέση να πληρώσουν αλλά περιλαμβάνει επίσης τον κίνδυνο καθυστέρησης των πληρωμών, ο οποίος μπορεί επίσης να προκαλέσει προβλήματα για την τράπεζα. Οι κεφαλαιαγορές αντιδρούν στην επιδείνωση της πιστοληπτικής ικανότητας μιας επιχείρησης μέσω υψηλότερων επιτοκίων στις εκδόσεις χρέους της, πτώσης της τιμής της μετοχής της ή και υποβάθμιση της αξιολόγησης της ποιότητας του χρέους της. Ως αποτέλεσμα αυτών των κινδύνων, οι τραπεζίτες πρέπει να ασκούν διακριτική ευχέρεια στη διατήρηση μιας λογικής κατανομής της ρευστότητας στα περιουσιακά στοιχεία, και επίσης να διεξάγουν μια κατάλληλη αξιολόγηση των κινδύνων αθέτησης που συνδέονται με τους δανειολήπτες. Σε γενικές γραμμές, η προστασία από τους πιστωτικούς κινδύνους περιλαμβάνει τη διατήρηση υψηλών πιστωτικών προτύπων, κατάλληλη διαφοροποίηση, καλή γνώση των υποθέσεων του δανειολήπτη και ακριβείς διαδικασίες παρακολούθησης και είσπραξης (Saunders & Cornett, 2006).

Πρώτα απ' όλα, η επιλογή σημαίνει ότι οι τράπεζες πρέπει να επιλέγουν προσεκτικά εκείνους στους οποίους θα δανείσουν χρήματα. Η επεξεργασία των αιτήσεων πίστωσης πραγματοποιείται από πιστωτικούς υπαλλήλους ή πιστωτικές επιτροπές, και οι κανόνες ανάθεσης μιας τράπεζας καθορίζουν την ευθύνη για τις πιστωτικές αποφάσεις. Ο περιορισμός αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι τράπεζες καθορίζουν τα πιστωτικά όρια σε διάφορα επίπεδα. Τα συστήματα ορίων καθορίζουν με σαφήνεια τα μέγιστα ποσά που μπορούν να δανειστούν σε συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες. Τα δάνεια επίσης ταξινομούνται ανάλογα με το μέγεθος και τίθενται περιορισμοί στο ποσοστό των μεγάλων δανείων προς το σύνολο των δανείων. Οι τράπεζες πρέπει επίσης να τηρούν τα μέγιστα στοιχεία του ενεργητικού κινδύνου προς το σύνολο των

ενεργητικού (και πρέπει να κατέχουν ένα ελάχιστο ποσοστό ενεργητικού, όπως μετρητά και κρατικά χρεόγραφα, των οποίων ο πιστωτικός κίνδυνος είναι αμελητέος. Η διαχείριση των πιστώσεων πρέπει να είναι διαφοροποιημένη. Οι τράπεζες πρέπει να κατανέμουν τις δραστηριότητά τους σε διαφορετικούς τύπους δανειοληπτών, σε διαφορετικούς οικονομικούς τομείς και γεωγραφικές περιοχές, ώστε να αποφεύγεται η υπερβολική συγκέντρωση προβλημάτων πιστωτικού κινδύνου. Οι μεγάλες τράπεζες έχουν συνεπώς πλεονέκτημα από αυτή την άποψη (Saunders & Cornett, 2006).

Η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου των χαρτοφυλακίων είναι επομένως ένα από τα πιο σημαντικά έργα για τη χρηματοοικονομική ρευστότητα και τη σταθερότητα του τραπεζικού τομέα σε σχέση με την αυξημένη ευαισθησία των τραπεζών στους πιστωτικούς κινδύνους και τις μεταβολές των τιμών των χρηματοπιστωτικών μέσων (Kisef'ákoná and Kisef'ák, 2013).

Η αξιολόγηση των παραγόντων κινδύνου της χορήγησης ενός συγκεκριμένου δανείου και η συνολική και συστηματική ανάλυσή του επιτρέπει στην τράπεζα να λαμβάνει υπόψη τους παράγοντες αυτούς κατά τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου και να αποτρέψει τις επαναλαμβανόμενες και δυσμενείς επιπτώσεις τους στα αποτελέσματα της τράπεζας στο μέλλον (Rodina et al., 2013). Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την ποσοτικοποίηση του πιστωτικού κινδύνου συνοδεύονται από απαίτηση διαφάνειας, η οποία περιλαμβάνει ποσοτική αξιολόγηση της ακρίβειας των μεθόδων και μια στατιστική ιδιότητα της μεθόδου, γνωστή ως ευρωστία. Η διαφάνεια της μεθοδολογίας του πιστωτικού κινδύνου παρουσιάζει μια ευκαιρία να εξεταστεί ένα φαινόμενο όχι μόνο συνολικά αλλά και λεπτομερώς (Dimitriadis, 2010). Η διαφάνεια έχει καταστεί το σημαντικότερο χαρακτηριστικό των μεθόδων αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου χάρη στην ανάγκη για τον πιο ενδελεχή προσδιορισμό τόσο του πιστωτικού κινδύνου όσο και του ίδιου του μοντέλου πιστωτικού κινδύνου. Η μεθοδολογία της διαφάνειας αναφέρεται στην ακρίβεια των χρησιμοποιούμενων μαθηματικών μεθόδων, τη μείωση του στοιχείου της υποκειμενικότητας στις εκτιμήσεις των εμπειρογνομώνων, τη σαφήνεια των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης και της ανάλυσης των κινδύνων, την ενδελεχή κατανόηση των αποτελεσμάτων αυτών, και την προσβασιμότητα των συγκεκριμένων μεθόδων σε ρυθμιστικές αρχές και τους δανειολήπτες.

Οι τράπεζες πρέπει να προσαρμόσουν τις δραστηριότητές τους που σχετίζονται με την παροχή πιστώσεων στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αναπτυσσόμενης οικονομία και στις αλλαγές στο βιοτικό επίπεδο. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την ποσοτικοποίηση και την ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου έχουν μεγάλη σημασία για την ομαλή λειτουργία μιας τράπεζας (Seitz και Stickle, 2002). Κάθε τράπεζα αναπτύσσει τις δικές της μεθόδους διαχείρισης κινδύνου και το μοντέλο εκτίμησης πιθανοτήτων προκειμένου να ποσοτικοποιήσει και να αναλύσει τον πιστωτικό κίνδυνο, λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές συστάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική Εποπτεία. Η υψηλή ακρίβεια της αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου συμβάλλει στην ελαχιστοποίηση των ζημιών της τράπεζας, στη μείωση του επιτοκίου και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της τράπεζας (BCBS, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ (NPL)

2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

Ένα από τα κύρια καθήκοντα μιας τράπεζας είναι να παρέχει δάνεια σε επιχειρήσεις, τα οποία θα τις βοηθήσουν να επεκταθούν επενδύοντας τα κεφάλαια αυτά και, κατά συνέπεια, να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας. Από αυτές τις συναλλαγές, μια τράπεζα κερδίζει χρήματα χρεώνοντας τόκο. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε πολλούς ιδιώτες (εταιρείες και νοικοκυριά) σε οικονομικές δυσκολίες, οι οποίες επηρέασαν την ικανότητά τους να τηρούν τις δανειακές τους συμβάσεις. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η μη αποπληρωμή των δανειακών υποχρεώσεων έχει δυσμενείς επιπτώσεις στον ισολογισμό μιας τράπεζας, στην ποιότητα του ενεργητικού (χαρτοφυλάκιο δανείων) και στην κερδοφορία της. Όταν ένας οφειλέτης σταματά να αποπληρώνει το δάνειο, μετά από ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που ορίζεται από τις εποπτικές αρχές, το δάνειο χαρακτηρίζεται ως μη εξυπηρετούμενο.

Ως μη εξυπηρετούμενο, χρησιμοποιήθηκε ευρέως για να χαρακτηριστεί ένα δάνειο που είχε καθυστέρηση η οποία υπερέβαινε το κριτήριο των 90 ημερών, ενώ ένα δάνειο με καθυστέρηση μικρότερη των 90 ημερών, θεωρούνταν ως εξυπηρετούμενο δάνειο χωρίς καμία επίπτωση στον απολογισμό μιας τράπεζας. Ωστόσο, ο κανόνας αυτός δεν υιοθετήθηκε από όλες τις κυβερνήσεις και τις κεντρικές τους τράπεζες. Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη να ξεπεραστεί το πρόβλημα του

ορισμού των μη εξυπηρετούμενων δανείων και ως αποτέλεσμα να υιοθετηθούν κοινά πρότυπα αναφοράς σε επίπεδο ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (ΕΑΤ), εξέδωσε τον Ιούλιο του 2014 το άρθρο 99 της Ευρωπαϊκής Ένωσης 575/2013 με τίτλο «EBA FINAL draft Implementing Technical Standards on Supervisory reporting on forbearance and non-performing exposures». Η υιοθέτηση των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών και προτύπων αναφοράς από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ενθαρρύνθηκε έντονα από τις εποπτικές αρχές, καθώς χρησιμοποιήθηκε σε ασκήσεις όπως η επισκόπηση της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού (ΑQR), ο έλεγχος προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων κ.λπ.

Σύμφωνα με την ΕΑΤ, μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs) είναι τα ανοίγματα που πληρούν ένα ή όλα τα ακόλουθα κριτήρια:

- Ανοίγματα που έχουν καθυστέρηση άνω των 90 ημερών.

Υπάρχει εκτίμηση ότι ο δανειολήπτης δεν είναι σε θέση να αποπληρώσει τις πιστωτικές του υποχρεώσεις (κριτήριο Unlikely-to-Pay, UtP). Για το κριτήριο αυτό δεν λαμβάνονται υπόψη οι ημέρες καθυστέρησης και δεν πραγματοποιούνται εξασφαλίσεις.

- Τα ανοίγματα είναι είτε απομειωμένα είτε μη εξυπηρετούμενα.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια περιλαμβάνονται στον παραπάνω όρο, καθώς τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα αφορούν όλα τα πιστωτικά ανοίγματα, όπως δάνεια, χρεωστικούς τίτλους καθώς και δανειακές δεσμεύσεις. Ωστόσο, οι όροι NPLs και NPEs χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Μια άλλη σημαντική πτυχή του ορισμού των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων είναι το "φαινόμενο έλξης", όπου όλα τα ανοίγματα ενός δανειολήπτη θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα, ακόμη και αν το 20% και άνω των ανοιγμάτων του έχουν καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών.

Επιπλέον, η ΕΑΤ παρέχει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τα μέτρα αναστολής που μπορούν να εφαρμόσουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ιδίως στην αξιολόγηση της βιωσιμότητας αυτών των πρακτικών. Πριν από την εφαρμογή οποιουδήποτε μέτρου αναστολής, οι τράπεζες υποχρεούνται να διενεργούν ενδελεχείς αξιολογήσεις οικονομικής βιωσιμότητας. Τα μέτρα αυτά συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο με την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη αλλά και με τις συνθήκες της αγοράς που ενδέχεται να επηρεάσουν την ικανότητά του να αποπληρώσει το χρέος. Κατά κάποιον τρόπο αποτελούν προσαρμογές στις ρήτρες (όρους) μιας δανειακής

σύμβασης με μοναδικό σκοπό να βοηθήσουν έναν δανειολήπτη που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες να αποπληρώσει το χρέος του. Στόχος των μέτρων επιείκειας είναι να βοηθηθούν οι οφειλέτες είτε να αποτρέψουν την είσοδο ενός εξυπηρετούμενου ανοίγματος σε μη εξυπηρετούμενο καθεστώς είτε να εξέλθουν από το μη εξυπηρετούμενο καθεστώς. Ένα αφηρημένο άνοιγμα μπορεί να ταξινομηθεί ως εξυπηρετούμενο ή ως μη εξυπηρετούμενο. Ένα αφηρημένο άνοιγμα θεωρείται εξυπηρετούμενο όταν δεν υπάρχει καθυστέρηση άνω των 90 ημερών (μετά την εφαρμογή των μέτρων αναδιάρθρωσης), τα ληξιπρόθεσμα ή διαγραμμένα ποσά πριν από την αναδιάρθρωση έχουν εξοφληθεί και δεν υπάρχουν άλλα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα. Μετά την εφαρμογή των μέτρων αναστολής, το άνοιγμα θα παρακολουθείται για ένα έτος προκειμένου να προσδιοριστεί η βιωσιμότητα της αναδιάρθρωσης και της αποπληρωμής του χρέους. Κατά τη διάρκεια αυτού του έτους, το οποίο ονομάζεται "περίοδος θεραπείας", το άνοιγμα θα ταξινομείται ως "μη εξυπηρετούμενο αναβαλλόμενο". Μετά τη λήξη της "περιόδου θεραπείας", το άνοιγμα θα παρακολουθείται για τουλάχιστον δύο ακόμη έτη και θα ταξινομείται ως "εξυπηρετούμενο δάνειο". Στο τέλος της περιόδου δοκιμασίας, το άνοιγμα θα ταξινομηθεί ως "εξυπηρετούμενο" μόνο εάν δεν υπάρχει κανενός είδους επιδείνωση του δανειολήπτη, π.χ. δεν υπάρχει καθυστέρηση.

2.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες που χρησιμοποιούνται στη διεθνή βιβλιογραφία για τη μέτρηση της ποιότητας των δανειακών χαρτοφυλακίων είναι πολυάριθμοι και μπορούν να ταξινομηθούν περαιτέρω σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- Η πρώτη αποτελείται από μακροοικονομικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων όλων των δεικτών που αντικατοπτρίζουν το μακροοικονομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από λογιστικούς και μικροοικονομικούς παράγοντες, δηλαδή αριθμοδείκτες που προέρχονται από τις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών.

Ένας από τους πιο διαδεδομένους τρόπους μέτρησης της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου είναι ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος φαίνεται ότι δεν περιορίζονται μόνο στην επιδείνωση του δανειακού χαρτοφυλακίου

της τράπεζας, αλλά και στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, ρευστότητας και στοιχείων εκτός ισολογισμού οπου αποτελούν απειλή για τη συνολική χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Ο Klein (2013), εξετάζει τους προσδιοριστικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Κεντρική, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη (CESEE) για τα έτη 1998-2011. Τα ευρήματά του δείχνουν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των μη εξυπηρετούμενων δανείων και των βασικών μακροοικονομικών δεικτών μιας χώρας. Συγκεκριμένα, η αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού θα προκαλέσει αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Εκτός από τους ειδικούς για τη χώρα παράγοντες που επηρεάζουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, η έρευνά του δείχνει ότι υπάρχουν και ειδικοί παράγοντες για τις τράπεζες. Η αύξηση της κερδοφορίας μιας τράπεζας θα οδηγήσει σε μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ η αύξηση της ανάληψης κινδύνου θα προκαλέσει αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Συνολικά, η εργασία του επιβεβαιώνει την υπόθεση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη και το τραπεζικό σύστημα είναι ισχυρά και θετικά συσχετιζόμενα. Ομοίως με τους Klein, Jakubík και Reininger (2014), διερευνώνται οι προσδιοριστικοί παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων στη CESEE. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι διαφοροποιούνται από την προαναφερθείσα ερευνητική εργασία του Klein, συμπεριλαμβάνοντας στο υπόδειγμά τους μόνο μακροοικονομικές μεταβλητές και καμία από τις τραπεζικές μεταβλητές που χρησιμοποιεί ο Klein. Χρησιμοποιούν τριμηνιαία στοιχεία για 9 χώρες της CESEE και εφαρμόζουν GMM προκειμένου να εξαλείψουν πιθανά προβλήματα συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και του όρου σφάλματος του υποδείγματός τους. Το βασικό συμπέρασμα της έρευνάς τους είναι ότι η οικονομική ανάπτυξη διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επιπλέον, η έρευνά τους δείχνει ότι ο χρηματιστηριακός δείκτης επηρεάζει επίσης τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, καθώς αποτελεί βασικό δείκτη οικονομικής ανάπτυξης.

Οι Beck et al. (2013), εκτιμούν τους μακροοικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν τους δείκτες των μη εξυπηρετούμενων δανείων για 75 χώρες που καλύπτουν την περίοδο 2003 - 2013. Τα ευρήματά τους δείχνουν ότι υπάρχει ισχυρή σχέση μεταξύ των μη εξυπηρετούμενων δανείων και της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία αντιπροσωπεύεται στην εργασία τους από την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ. Επιπλέον, οι χώρες με υψηλό όγκο δανεισμού σε ξένο νόμισμα και οι υποτιμήσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών που αντιμετωπίζουν, θα επηρεάσουν αρνητικά τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Τέλος, διαπιστώνουν ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξάνονται

καθώς οι τιμές των μετοχών πέφτουν. Οι Beck et al. (2015) εφαρμόζοντας μεθόδους δυναμικής εκτίμησης πάνελ, καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα με το 2013. Μια άλλη ενδιαφέρουσα προσέγγιση των μακροοικονομικών παραγόντων και των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι αυτή των Irina και Angela (2016). Η έρευνά τους σε 11 χώρες της CESEE, δείχνει ότι οι σημαντικότεροι μακροοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μιας χώρας είναι το δημόσιο χρέος, η αύξηση του ΑΕΠ και το ποσοστό ανεργίας. Τα εμπειρικά τους αποτελέσματα συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την υπάρχουσα βιβλιογραφία και επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην υγεία και την ευρωστία του τραπεζικού της τομέα. Η σχέση μεταξύ της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ και των δεικτών μη εξυπηρετούμενων δανείων διερευνάται από τους Mohaddes, Raissi και Weber (2017). Ενσωματώνουν ένα δυναμικό μοντέλο για ένα δείγμα ιταλικών τραπεζών σε 17 περιφέρειες για τα έτη 1997-2014 και διαπιστώνουν ότι με την επίτευξη αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ κατά 1,2% και άνω για μια σειρά ετών, θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στη μείωση των δεικτών μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Οι Cerulli et al. (2017), εντοπίζουν την αύξηση του ΑΕΠ, τα υψηλά επιτόκια και την αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος ως τους τρεις κύριους μακροοικονομικούς προσδιοριστικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Τα υψηλά επιτόκια επηρεάζουν αρνητικά την ικανότητα ενός ατόμου να αποπληρώσει το χρέος, γεγονός που κατά συνέπεια οδηγεί σε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Τέλος, είναι κατανοητό ότι οι χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες μπορούν να προκαλέσουν σημαντική αύξηση ενός μη εξυπηρετούμενου δανείου.

Ο Cucinelli (2015), εξετάζει όχι μόνο τη σχέση του πιστωτικού κινδύνου και της δανειοδοτικής συμπεριφοράς μιας τράπεζας, αλλά και τη διαφορά της εφαρμοζόμενης πιστωτικής πολιτικής μεταξύ εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών. Αναλύει δεδομένα από 488 εισηγμένες και μη εισηγμένες ιταλικές τράπεζες για την περίοδο 2007-2013 και ενσωματώνει τόσο μακροοικονομικές όσο και τραπεζικές μεταβλητές. Η έρευνά της δείχνει ότι η δανειοδοτική συμπεριφορά μιας τράπεζας συσχετίζεται έντονα με τον πιστωτικό κίνδυνο των προηγούμενων ετών. Η αύξηση του πιστωτικού κινδύνου (δηλαδή η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων) μειώνει την ανοχή της τράπεζας στον κίνδυνο. Τέλος, διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει καμία ένδειξη

διαφορετικής συμπεριφοράς μεταξύ εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Οι Anastasiou, Louri και Tsionas (2016), στη μελέτη τους όχι μόνο διερευνούν τους παράγοντες που επηρεάζουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των ευρωπαϊκών τραπεζών, αλλά προσπαθούν να διακρίνουν την επίδραση των παραγόντων των μη εξυπηρετούμενων δανείων στις χώρες του πυρήνα (π.χ. Γερμανία, Γαλλία) και της περιφέρειας (π.χ. Ιταλία, Ελλάδα, Πορτογαλία). Εφαρμόζοντας προηγμένες οικονομετρικές μεθόδους, όπως η Fully Modified OLS και η Panel Cointegrated VAR, διαπιστώνουν ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια διαφέρουν μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και συγκεκριμένα στις χώρες του πυρήνα και της περιφέρειας της ζώνης του ευρώ. Για παράδειγμα, διαπιστώνουν ότι η ποιότητα της διοίκησης (που αξιολογείται στην έρευνά τους με τον λόγο ROA και ROE) και ο ηθικός κίνδυνος (στην έρευνά τους εξετάζεται με τον λόγο δανείων προς καταθέσεις) επηρεάζουν σημαντικά τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια τόσο των χωρών του πυρήνα όσο και της περιφέρειας της ζώνης του ευρώ, ενώ το μέγεθος ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος (που εξετάζεται στην εργασία τους με τον λογάριθμο του συνολικού ενεργητικού) επηρεάζει περισσότερο την περιφέρεια. Τέλος, η περιφέρεια επηρεάζεται περισσότερο από τα περιθώρια επιτοκίων και τη δημοσιονομική εξυγίανση, ενώ οι χώρες του πυρήνα επηρεάζονται περισσότερο από την πίστωση προς το ΑΕΠ.

Σε μια άλλη εργασία τους (2016), εφαρμόζοντας εκτιμήσεις GMM σε ένα σύνολο δεδομένων πάνελ 15 ευρωπαϊκών χωρών που αφορούν την περίοδο 1990 - 2015 (τριμηνιαία στοιχεία), προσδιορίζουν τους παράγοντες που επηρεάζουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Από τις μεταβλητές ανά χώρα, η ανεργία και η ανάπτυξη (ως ποσοστό του ΑΕΠ), επηρεάζουν έντονα την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Το ίδιο ισχύει και για τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων και το παραγωγικό κενό (μεταβλητές που χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά στη μελέτη τους). Τέλος, όσον αφορά τους συγκεκριμένους τραπεζικούς προσδιοριστικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων, σημαντική επίδραση έχουν οι προτιμήσεις κινδύνου και οι δεξιότητες διαχείρισης.

Τη σημασία των ρυθμιστικών μεθόδων και των μεθόδων διαχείρισης κινδύνου στη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξετάζουν οι Erdinç και Gurov (2016). Σε ένα σύνολο δεδομένων πάνελ τραπεζών από χώρες της Ευρωζώνης και αναδυόμενες ευρωπαϊκές χώρες που αφορούν την περίοδο 2000-2011, εφαρμόζουν μεθόδους εκτίμησης GMM προκειμένου να διερευνήσουν τη

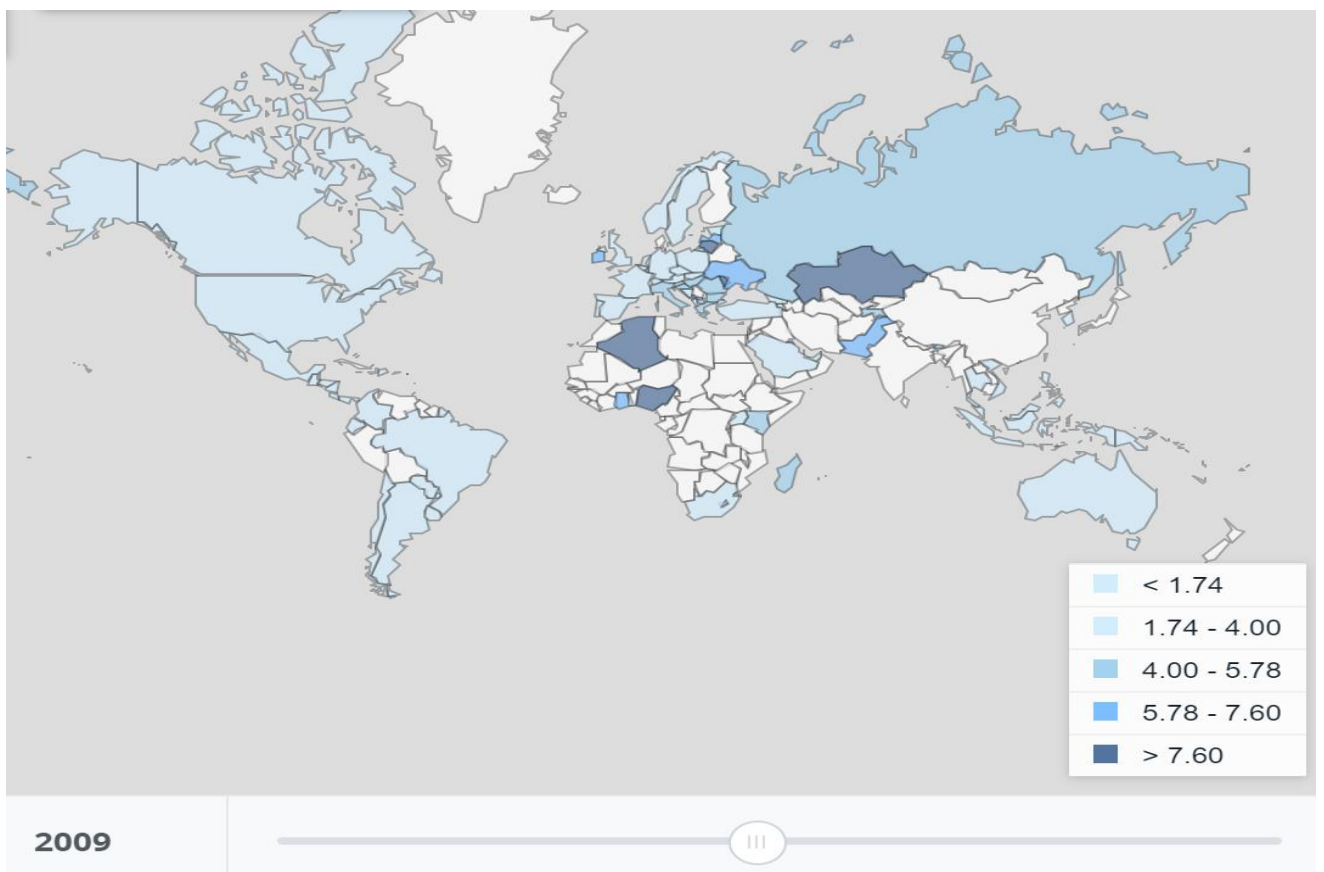
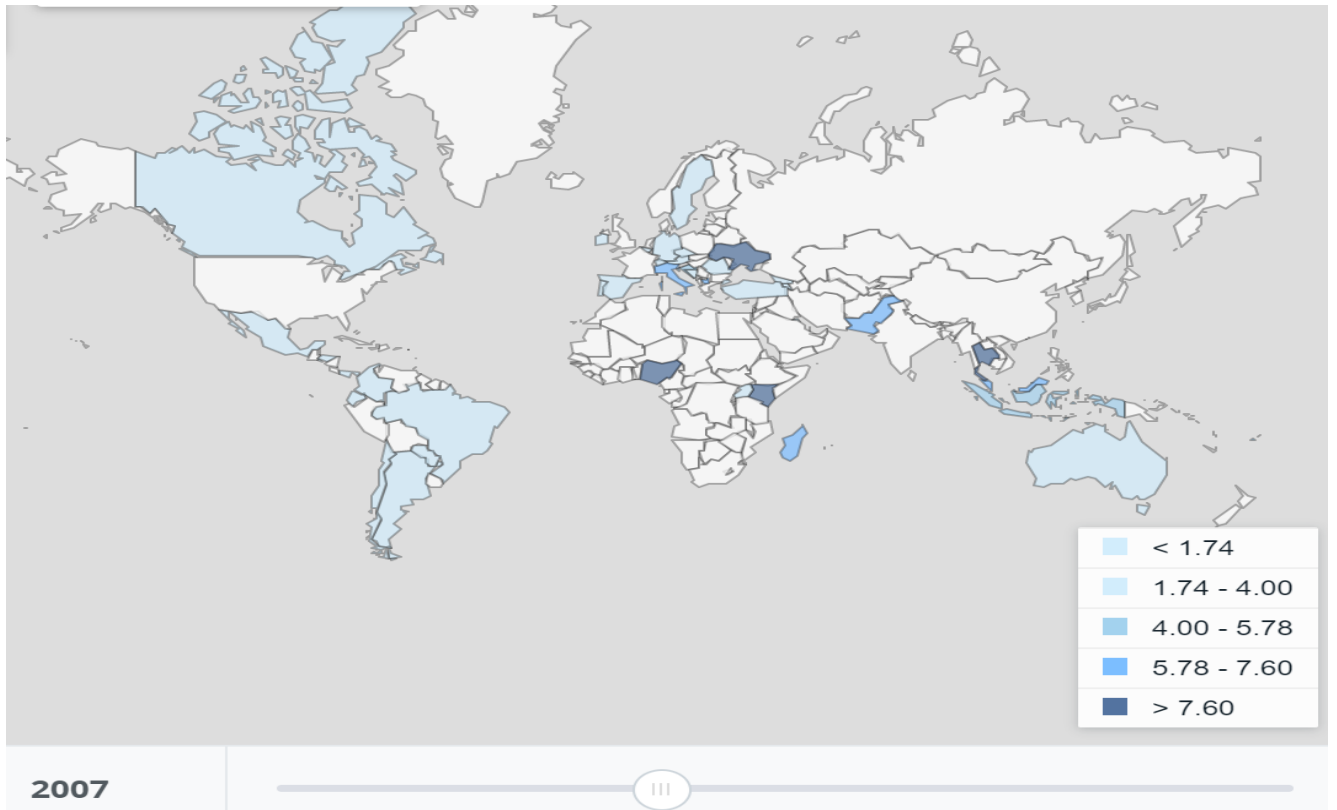
συμμόρφωση με το Σύμφωνο της Βασιλείας, την προσέγγιση με βάση τις εσωτερικές διαβαθμίσεις. Η έρευνά τους δείχνει ότι η εφαρμογή της IRB σύμφωνα με τις οδηγίες του Συμφώνου της Βασιλείας είχε σημαντικό αντίκτυπο στη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επιπλέον, οι συγγραφείς αναφέρουν ότι οι χώρες της Ευρωζώνης υιοθέτησαν περισσότερο την προσέγγιση IRB από τις αναδυόμενες ευρωπαϊκές χώρες και ως εκ τούτου η αύξηση του επιπέδου των μη εξυπηρετούμενων δανείων ήταν σημαντική.

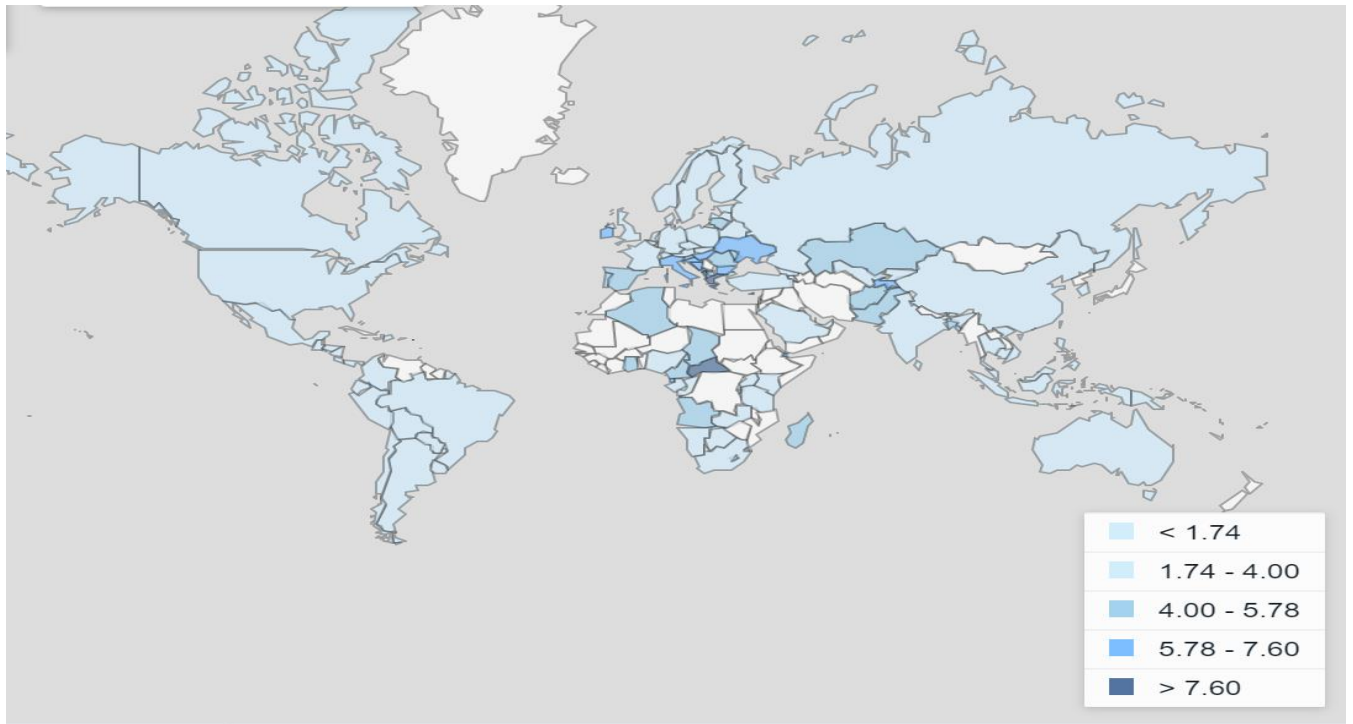
Τη σχέση μεταξύ των μη εξυπηρετούμενων δανείων και της εταιρικής διακυβέρνησης ερεύνησε ο Tachouna et al. (2017). Εφαρμόζουν τη μέθοδο δυναμικών δεδομένων πάνελ GMM και την ανάλυση κύριων συνιστωσών προκειμένου να μελετήσουν την επίδραση της εταιρικής διακυβέρνησης στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια 184 εμπορικών τραπεζών των ΗΠΑ κατά την περίοδο 2000 - 2013 (πριν και μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση). Η μελέτη τους δείχνει ότι οι μικρές τράπεζες εφαρμόζουν εταιρική διακυβέρνηση που έχει θετικό αντίκτυπο στη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ οι μεσαίες και οι μεγάλες τράπεζες αντιμετωπίζουν το αντίθετο πρόβλημα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι τράπεζες αυτές αναλαμβάνουν περισσότερους κινδύνους στην πολιτική δανεισμού τους.

Οι Sztojanov και Guica (2017), διερευνούν το ρόλο που έπαιξαν τα δάνεια σε ξένο νόμισμα στη χρηματοπιστωτική κρίση και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ) με βάση την ιδιοκτησία των τραπεζών. Τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων στις κρατικές τράπεζες ήταν πιο αυξημένο από ό,τι στις ιδιωτικές τράπεζες.

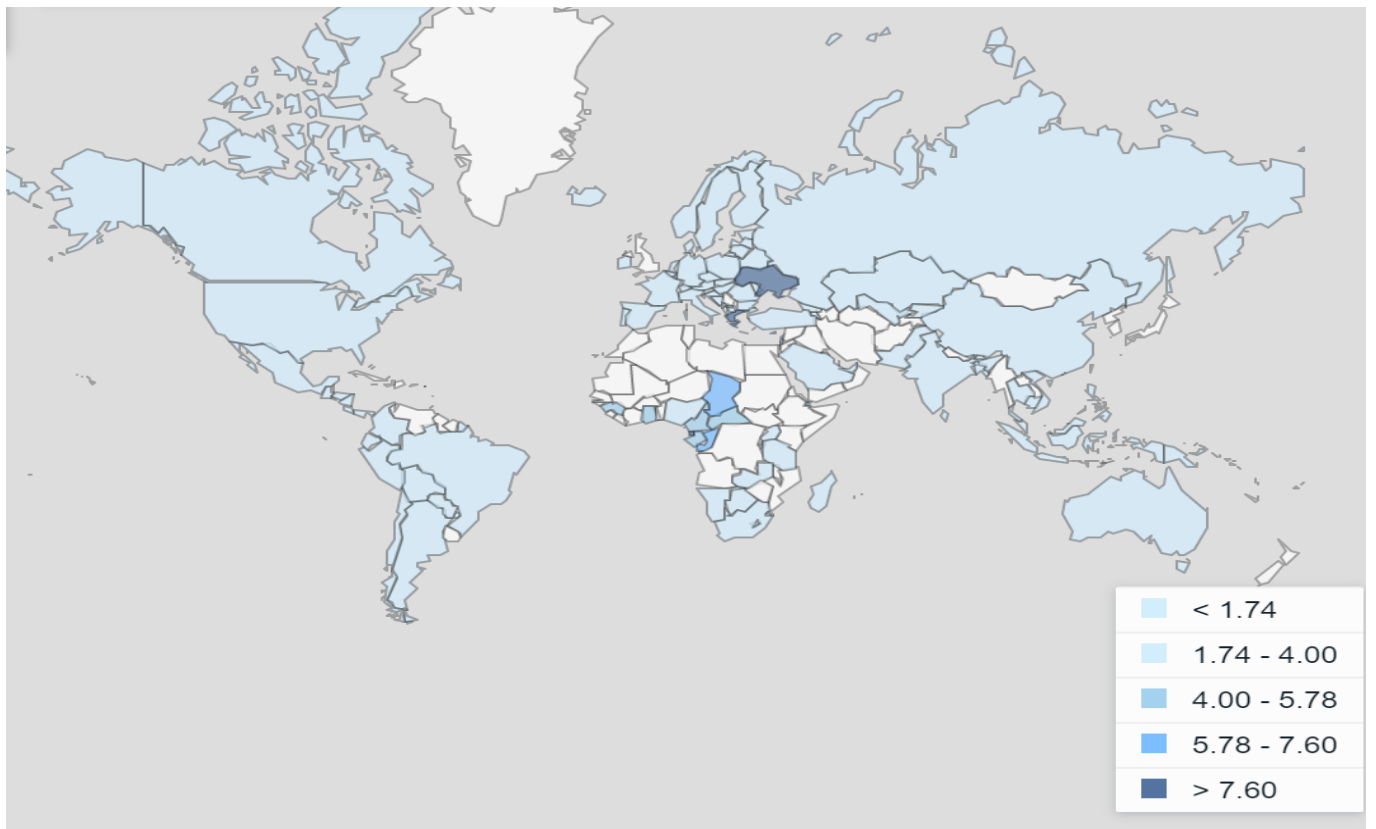
2.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Στις παρακάτω 4 εικόνες παρουσιάζεται ένας παγκόσμιος χάρτης με τον δείκτη NPL ratio ο οποίος είναι το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς τα σύνολο των δανείων. Παρατηρούμε ότι δείκτης για την προ κρίσης περίοδο ήταν αρκετά χαμηλός για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας. Στην συνέχεια μετά την εμφάνιση της κρίσης ο δείκτης αυτός αυξάνεται σε Ευρωπαϊκό επίπεδο με την Ελλάδα από τις χώρες της Ευρωζώνης να έχει το υψηλότερο ποσοστό και από αυτές εκτός Ένωσης η Ουκρανία (World Bank, 2020).

2014

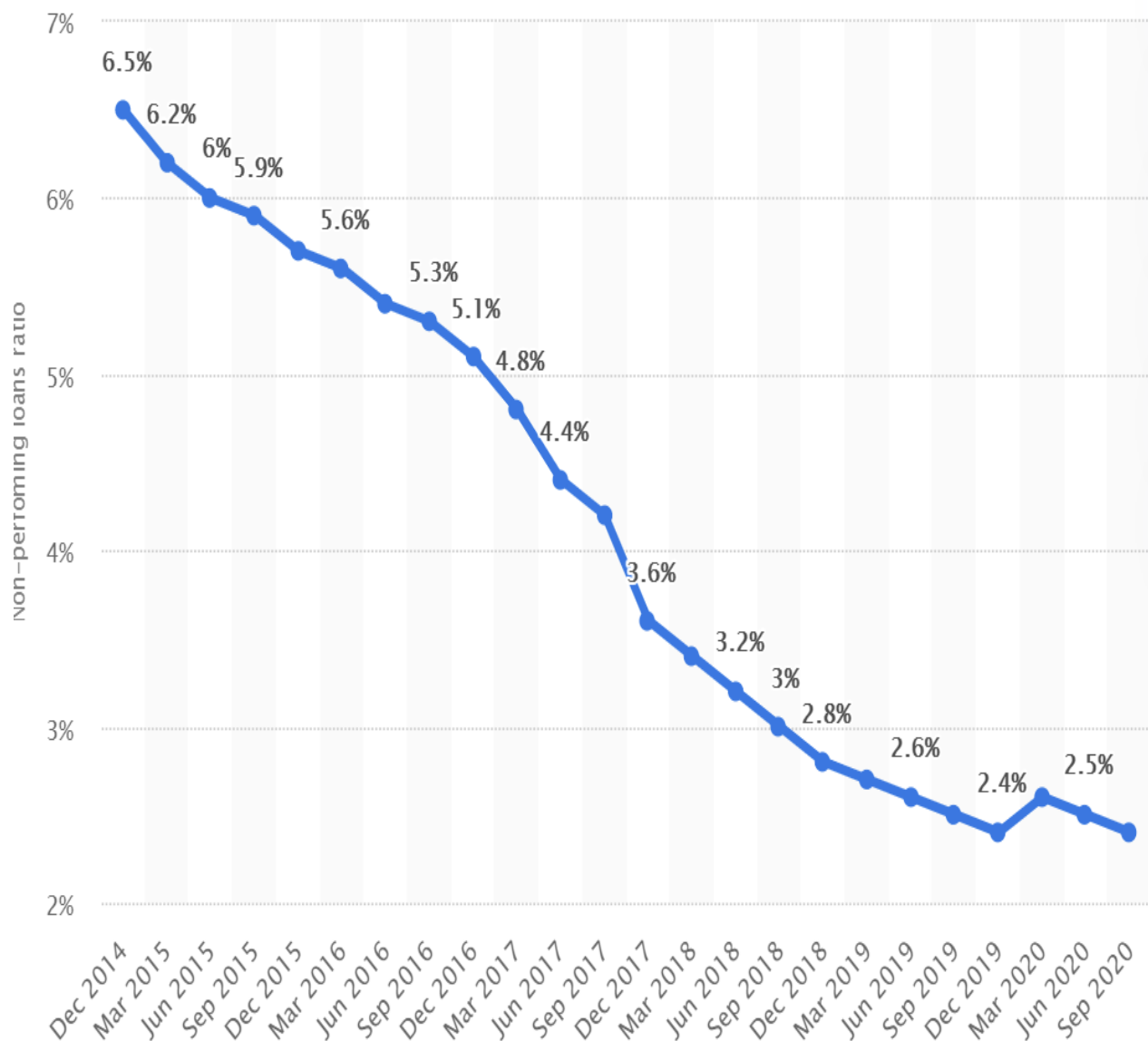

2019

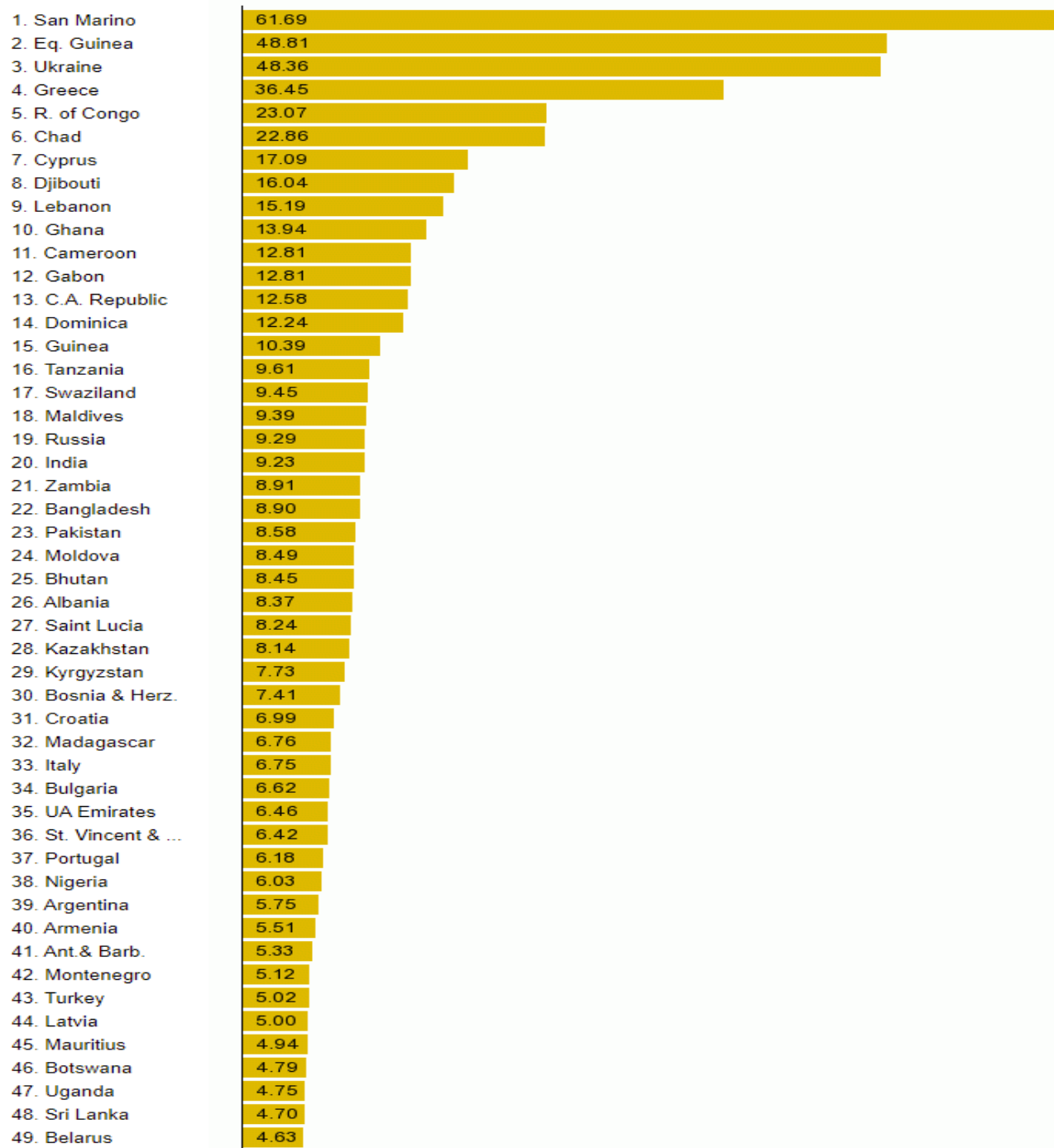

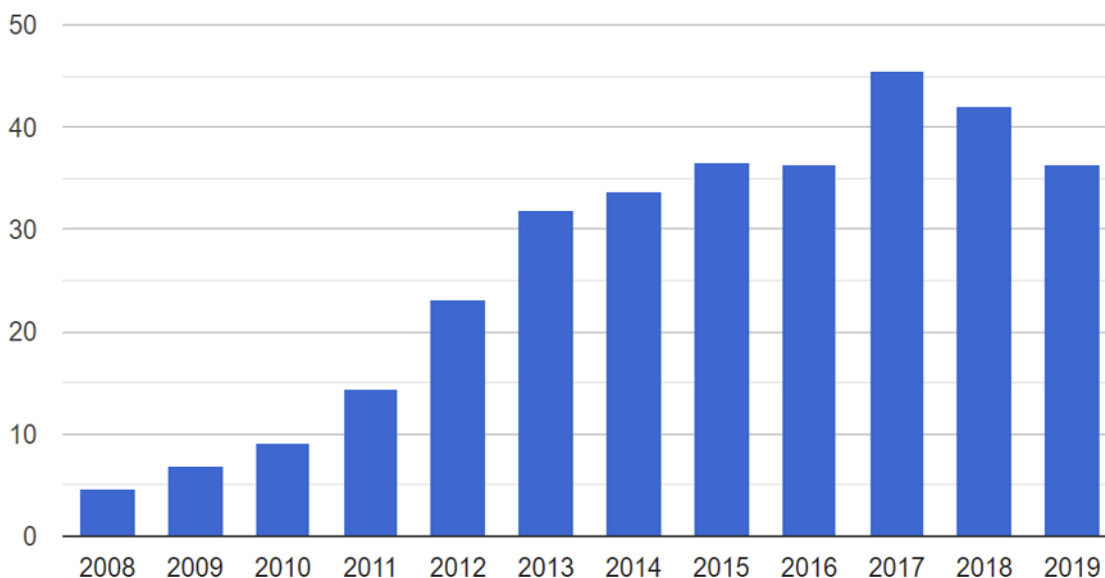
2.4 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών στην ΕΕ έχει βελτιωθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια της υπό παρατήρησης περιόδου, από 6,5% τον Δεκέμβριο του 2014 σε 2,4% τον Σεπτέμβριο του 2020. Από τον Δεκέμβριο του 2019, η χώρα με τις χειρότερες επιδόσεις ήταν μακράν η Ελλάδα.

Για τον εν λόγω δείκτη, παρέχουμε στοιχεία για την Ελλάδα από το 2008 έως το 2019. Η μέση τιμή για την Ελλάδα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν 26,76% με ελάχιστη τιμή 4,67% το 2008 και μέγιστη τιμή 45,57% το 2017. Ενώ το 2019 δείκτης για την Ελλάδα είναι 36,45%, καταλαμβάνοντας την 4^η χειρότερη θέση σε μια κατάταξη 200 χωρών σύμφωνα με το Global Economy.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανήλθαν, σε ατομική βάση, σε 58,7 δισ. ευρώ στο τέλος Σεπτεμβρίου 2020, μειωμένα κατά 9,8 δισ. ευρώ από τον Δεκέμβριο του 2019 και κατά 48,5 δισ. ευρώ από το ανώτατο επίπεδό τους τον Μάρτιο του 2016. Ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων παρέμεινε υψηλός τον Σεπτέμβριο του 2020, στο 35,8%. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το μη εξυπηρετούμενο ιδιωτικό χρέος παραμένει υψηλό, ανεξάρτητα από τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων στους τραπεζικούς ισολογισμούς μέσω της μεταφοράς τους σε μη τραπεζικές οντότητες (BoG, 2020).

Το 2020 έγιναν ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις με στόχο την επίλυση του ζητήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Αυτές αφορούσαν την τιτλοποίηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω της ενεργοποίησης του συστήματος "Ηρακλής" και τη θέσπιση του νόμου αριθ. 4738/2020, ο οποίος βελτιώνει αρκετές πτυχές του δικαίου αφερεγγυότητας. Παρ' όλα αυτά, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια θα παραμείνουν σε υψηλά επίπεδα, και λαμβάνοντας υπόψη ότι θα υπάρξει νέα εισροή μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω της πανδημίας, θα πρέπει να εφαρμοστούν άλλες λύσεις συμπληρωματικές του καθεστώτος "Ηρακλής". Αναλυτική παρουσίαση των παραπάνω γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ (GFC) ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

3.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα βίωσε μακράν την πιο έντονη εγχώρια κρίση μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση (GFC). Αν και η ελληνική κρίση ακολούθησε το GFC, δεν ήταν αποτέλεσμα των ίδιων αιτιών. Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν ανθεκτικό, ενώ η θέση του ελληνικού δημόσιου τομέα, και ιδίως οι προοπτικές αναχρηματοδότησης του ελληνικού δημόσιου χρέους, επιδεινώθηκαν αρχικά μαζί με άλλα κράτη. Ειδικότερα, η GFC προκάλεσε μια ανατιμολόγηση των κινδύνων παγκοσμίως (Malliaropoulos and Migiakis 2018) η οποία βρήκε το ελληνικό κράτος με υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και υψηλό δημόσιο χρέος μέσα σε ένα περιβάλλον απαισιόδοξων αυτοεκπληρούμενων προσδοκιών.

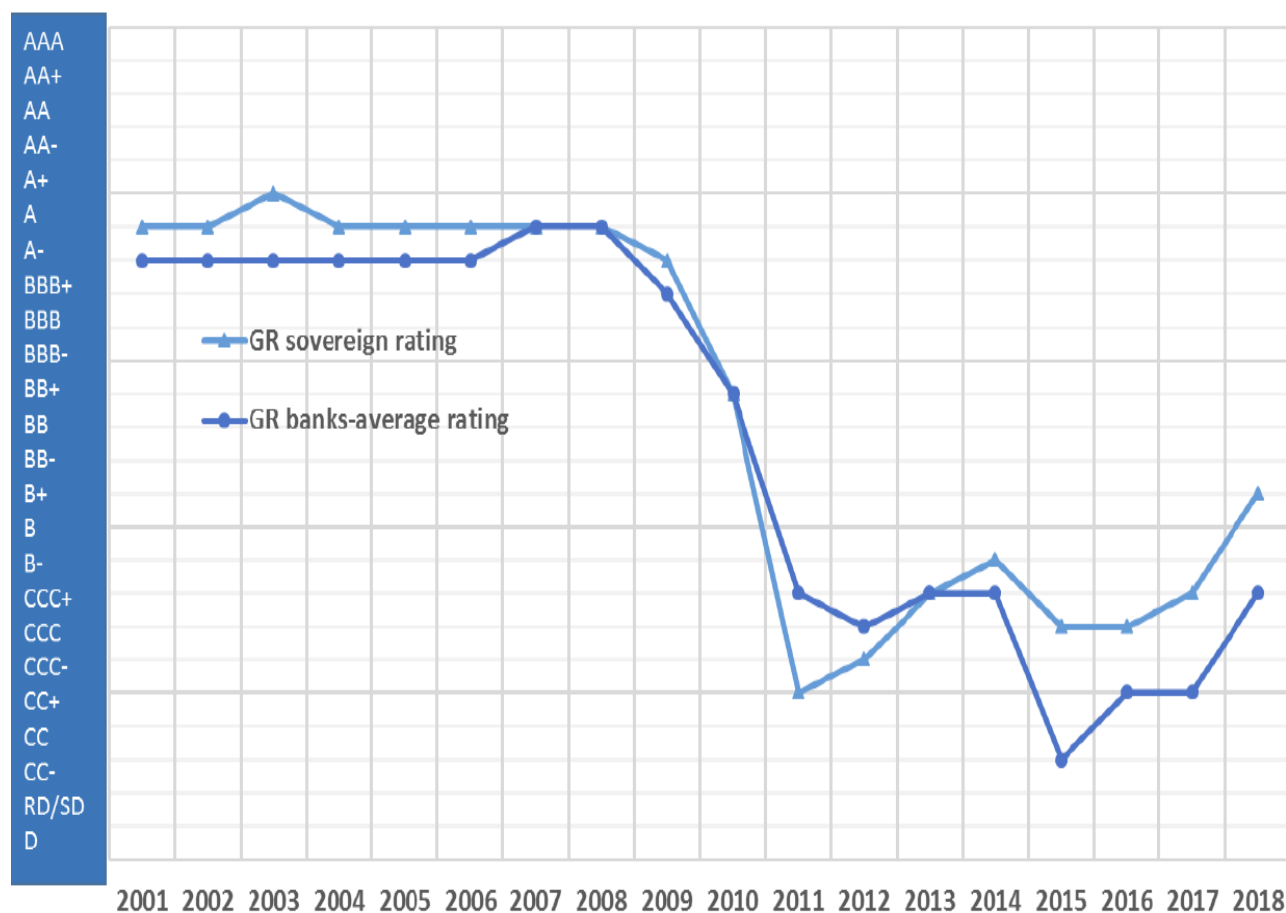
Με την ελληνική οικονομία να είναι κατά κύριο λόγο τραπεζική, ο τραπεζικός τομέας θεωρούνταν εθνικός πρωταθλητής. Οι ελληνικές τράπεζες την περίοδο 2008-2009, είχαν μια αρκετά ευρεία καταθετική βάση (πάνω από 245 δισ. ευρώ σε καταθέσεις, δηλαδή περίπου το 100% του ΑΕΠ εκείνη την περίοδο), η οποία μετατράπηκε σε πιο μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία, όπως σπίτια και εξοπλισμός, μέσω της παροχής πιστώσεων στην οικονομία και μια υγιή ροή εσόδων (καθαρά έσοδα από τόκους στο 4,4% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού ή περίπου 3% του συνολικού ενεργητικού). Επίσης, ήταν μεταξύ των καλύτερα κεφαλαιοποιημένων τραπεζών στην Ευρώπη με δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας γύρω στο 12%, ενώ δεν ήταν εκτεθειμένες σε πιστωτικά παράγωγα, όπως τα CDO, και τιτλοποιήσεις στον ίδιο βαθμό με τον μέσο όρο των ευρωπαϊκή τράπεζων. Επιπλέον, είχαν διαφοροποιήσει τις δραστηριότητές τους και τις πηγές των κερδών τους επεκτείνοντας τις δραστηριότητές τους σε χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ενώ το 2008 το ιδιωτικό χρέος προς ΑΕΠ ήταν σημαντικά χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (150%). Έτσι, κατά την έναρξη της GFC οι ελληνικές τράπεζες φαινόταν υγιείς και ανθεκτικές.

Year	Market structure CR(5)	Capital adequacy		Quality of assets		Performance			Liquidity	
		CtA	CAR	Provisions	NPLs	Margin	NII	RoA	Loans-to-Deposits	Liquidity coverage
2001	66.7	8.5	-	3.5	-	-	2.3	1.4	56.6	-
2007	67.7	6.1	11.3	3.3	6.0	3.9	3.2	1.0	82.2	47.9
2009	69.2	5.0	11.9	2.7	8.1	2.4	2.5	0.3	81.6	47.9
2012	79.5	3.8	6.5	8.0	24.9	2.7	1.8	-2.6	118.6	85.0
2015	95.2	8.4	11.1	17.5	44.6	4.2	1.8	-0.3	117.5	40.5
2018	97	11.1	17.2*	21.6	46.7	4.8	1.9*	-0.3*	114.4	25.3

Ενώ τα θεμελιώδη μεγέθη των ελληνικών τραπεζών παρέμειναν ανθεκτικά κατά τη διάρκεια της GFC, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας τελικά επηρεάστηκε από την κρίση του ελληνικού δημόσιου χρέους. Ειδικότερα, η κρίση που έπληξε τις ελληνικές τράπεζες αρχικά ήταν αποτέλεσμα κυρίως της ευρείας επανεκτίμησης των κινδύνων και της κρατικής τραπεζικής αρνητικού βρόχου ανατροφοδότησης. Οι παράγοντες αυτοί ήταν αρκετοί για να παγώσουν τη διατραπεζική αγορά χρήματος (Engler and Steffen, 2015) ακόμη και για τις μεγαλύτερες και πιο φερέγγυες τράπεζες παγκοσμίως. Ταυτόχρονα, η αβεβαιότητα σχετικά με το μέλλον της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ αύξησε την "κίνδυνο επανανομιματοποίησης", όπως τον αντιλήφθηκαν οι καταθέτες, οι οποίοι άρχισαν να αποσύρουν καταθέσεις από τις ελληνικές τράπεζες. Μεταξύ 2009 και 2012 οι τράπεζες έχασαν σχεδόν το 40% των καταθέσεών τους (περίπου 90 δισ. ευρώ) κυρίως σε τράπεζες εκτός Ελλάδας.

Ωστόσο, αυτό που ακολούθησε δεν ήταν σύμφωνο με τις εξελίξεις σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ ή σε ανεπτυγμένες οικονομίες. Πάνω στις αδυναμίες του διατραπεζικού δανεισμού, το ξέσπασμα της ελληνικής κρίσης δημόσιου χρέους παρείχε το έδαφος για μια σειρά υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας που παρασύρθηκαν προς τα κάτω τόσο στις αξιολογήσεις των περιουσιακών στοιχείων που παρείχαν ως ασφάλεια οι ελληνικές τράπεζες στις πράξεις νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ όσο και τις αξιολογήσεις των ίδιων των τραπεζών, λόγω των ορίων του "ανώτατου ορίου χώρας". Ως εκ τούτου, η κρίση του δημόσιου χρέους που εξελίχθηκε

στην Ελλάδα οδήγησε σε υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας τόσο του ελληνικού κράτους όσο και των ελληνικών τραπεζών. Από την άλλη πλευρά, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, λόγω των καλών θεμελιωδών μεγεθών των ελληνικών τραπεζών οι αξιολογήσεις τους έγιναν υψηλότερες από τις αξιολογήσεις του ελληνικού κράτους μεταξύ 2010 και 2013. Αυτή η ασυνήθιστη εξέλιξη δείχνει ότι, τουλάχιστον στην αρχική φάση της ελληνικής κρίσης, οι ελληνικές υποβαθμίσεις των αξιολογήσεων των τραπεζών ήταν κυρίως αποτέλεσμα του χαμηλότερου ανώτατου ορίου της χώρας λόγω των υψηλών ειδικού κινδύνων για τη χώρα και όχι λόγω επιδείνωσης των ιδιοσυγκρασιακών.

Το 2011-2012 οι επιπτώσεις της κρίσης του ελληνικού δημόσιου χρέους έγιναν ακόμη πιο έντονες, καθώς η αβεβαιότητα σχετικά με τη βιωσιμότητα της συμμετοχής της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ

συσσωρευόταν και κορυφώθηκε κατά την περίοδο από την ανακοίνωση έως την εφαρμογή της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους. Παρόλο που το PSI και το PSI+ συνέβαλαν τελικά στην ανακούφιση της πίεσης στις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων, οι συνολικές απώλειες που αναφέρθηκαν στους ισολογισμούς των ελληνικών τραπεζών ήταν σοβαρές (περίπου 45 δισ. ευρώ). Για παράδειγμα, όπως φαίνεται στον πίνακα ανωτέρω, η απόδοση του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών διαμορφώθηκε στο -2,6% για το οικονομικό έτος 2012, ενώ η κεφαλαιακή τους επάρκεια υπονομεύτηκε, καθώς το κεφάλαιο προς το σύνολο του ενεργητικού μειώθηκε κατά μέσο όρο περισσότερο από 50% το 2012.

3.2 Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους υπονόμεισε την κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζών. Ως εκ τούτου, έπρεπε να ανακεφαλαιοποιηθούν με τη χρήση των κεφαλαίων που προβλέπονταν στο μνημόνιο της Συνεννόησης (MoU) για το 2ο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας, το οποίο συμφωνήθηκε μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ) τον Μάρτιο του 2012. Για τον σκοπό αυτό είχε προβλεφθεί ποσό ύψους 50 δισ. ευρώ για τη στήριξη του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Η ανακεφαλαιοποίηση (χρησιμοποιώντας το ήμισυ του συνολικού προβλεπόμενου ποσού μαζί με κάποια ιδιωτικά κεφάλαια) είχε ως αποτέλεσμα να επανέλθουν οι δείκτες κεφαλαίου των ελληνικών τραπεζών μεταξύ των υψηλότερων στη ζώνη του ευρώ.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης και σχεδόν διπλασιάστηκαν μεταξύ 2012 και 2018. Αυτό σήμαινε ότι η κληρονομιά της κρίσης, η επακόλουθη βαθιά ύφεση και η πολιτική αβεβαιότητα μαζί με την καιροσκοπική συμπεριφορά των στρατηγικών κακοπληρωτών διάβρωσε περαιτέρω την κεφαλαιακή βάση των ελληνικών τραπεζών. Έτσι, ενώ τον Φεβρουάριο του 2015 επιστράφηκαν 11 δισ. ευρώ στον ΕFSF, καθώς θεωρήθηκαν περιττά για τον σκοπό της ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών, 10 δισ. ευρώ τελικά "διατέθηκαν" εκ νέου στο πρόγραμμα του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας τον Αυγούστου 2015 (3ο πρόγραμμα) και χρησιμοποιήθηκαν για μια ακόμη ανακεφαλαιοποίηση.

Παρόλο που οι καταθέσεις, οι οποίες αποτελούσαν την κύρια πηγή ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες από το 2001, έκαναν φτερά από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και παρά τα συστημικά

εμπόδια στην αγορά χρήματος σε όλο τον κόσμο, οι ελληνικές τράπεζες παρέμειναν ενεργές ως δανειολήπτες στη διατραπεζική αγορά χρήματος κατά τη διάρκεια της GFC. Τελικά, από τότε που ξέσπασε η ελληνική κρίση χρέους ο διατραπεζικός δανεισμός προς ελληνικές τράπεζες ακολούθησε μια σχεδόν αδιάκοπη πτωτική τάση, για να σταθεροποιηθεί στα μέσα του 2016.

Η παροχή ρευστότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα από την ΕΚΤ και της Τράπεζας της Ελλάδος (μέσω της έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα) υπήρξε ένας κρίσιμος παράγοντας για την αποφυγή της όξυνσης της τραπεζικής κρίσης. Αυτό που δεν μπορεί να τεκμηριωθεί ακόμη είναι ότι υπήρξε επίσης ένας αρνητικός βρόχος ανατροφοδότησης από την κρίση στην ικανότητα των ελληνικών τραπεζών να δανείζονται από το Ευρωσύστημα. Ειδικότερα, η κρίση του ελληνικού δημόσιου χρέους και η επακόλουθη ύφεση υπονόμισαν την ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων που κατείχαν οι ελληνικές τράπεζες. Αυτή η εξέλιξη επιδείνωνε άμεσα την προοπτική των ελληνικών τραπεζών να καταφύγουν στην κεντρική τράπεζα για ρευστότητα. Ο λόγος ήταν ότι η υποβάθμιση της ποιότητας και η μείωση της αγοραίας αξίας των περιουσιακών στοιχείων που κατείχαν οι ελληνικές τράπεζες σήμαινε επίσης ότι τόσο η ποιότητα όσο και η αξία των αντίστοιχων εξασφαλίσεων, οι οποίες χρησιμοποιούνταν για τον δανεισμό στο πλαίσιο των πράξεων νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, ήταν προβληματικά. Η επίδραση των εξελίξεων στην αγορά και στην ικανότητα των ελληνικών τραπεζών να απορροφούν ρευστότητα της κεντρικής τράπεζας μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής εντάθηκε με την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους. Το PSI δεν διάβρωσε μόνο την κεφαλαιακή βάση των ελληνικών τραπεζών, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, αλλά και την αξία των ελληνικών κρατικών ομολόγων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εγγύηση για την κάλυψη πράξεων νομισματικής πολιτικής. Ως αποτέλεσμα, τα δάνεια προς τον ιδιωτικό μη χρηματοπιστωτικό τομέα περιελάμβαναν την μοναδική δεξαμενή περιουσιακών στοιχείων που παρέμειναν στους ισολογισμούς των ελληνικών τραπεζών προκειμένου να ενεχυριαστούν για την απορρόφηση ρευστότητας από την κεντρική τράπεζα. Ωστόσο, σύμφωνα με τους πάγιους κανόνες των εξασφαλίσεων στις πράξεις νομισματικής πολιτικής αυτά τα περιουσιακά στοιχεία δεν πληρούσαν διάφορα κατώτατα όρια, εκτός από του ότι ήταν κατάλληλα καλής πιστωτικής ποιότητας, προκειμένου να καλύψουν τον δανεισμό ρευστότητας από την ΕΚΤ. Έτσι, οι ελληνικές τράπεζες αύξησαν ταχέως την προσφυγή τους στην ακριβότερη έκτακτη ρευστότητα (ELA) από την Τράπεζα της Ελλάδος.

3.3 ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

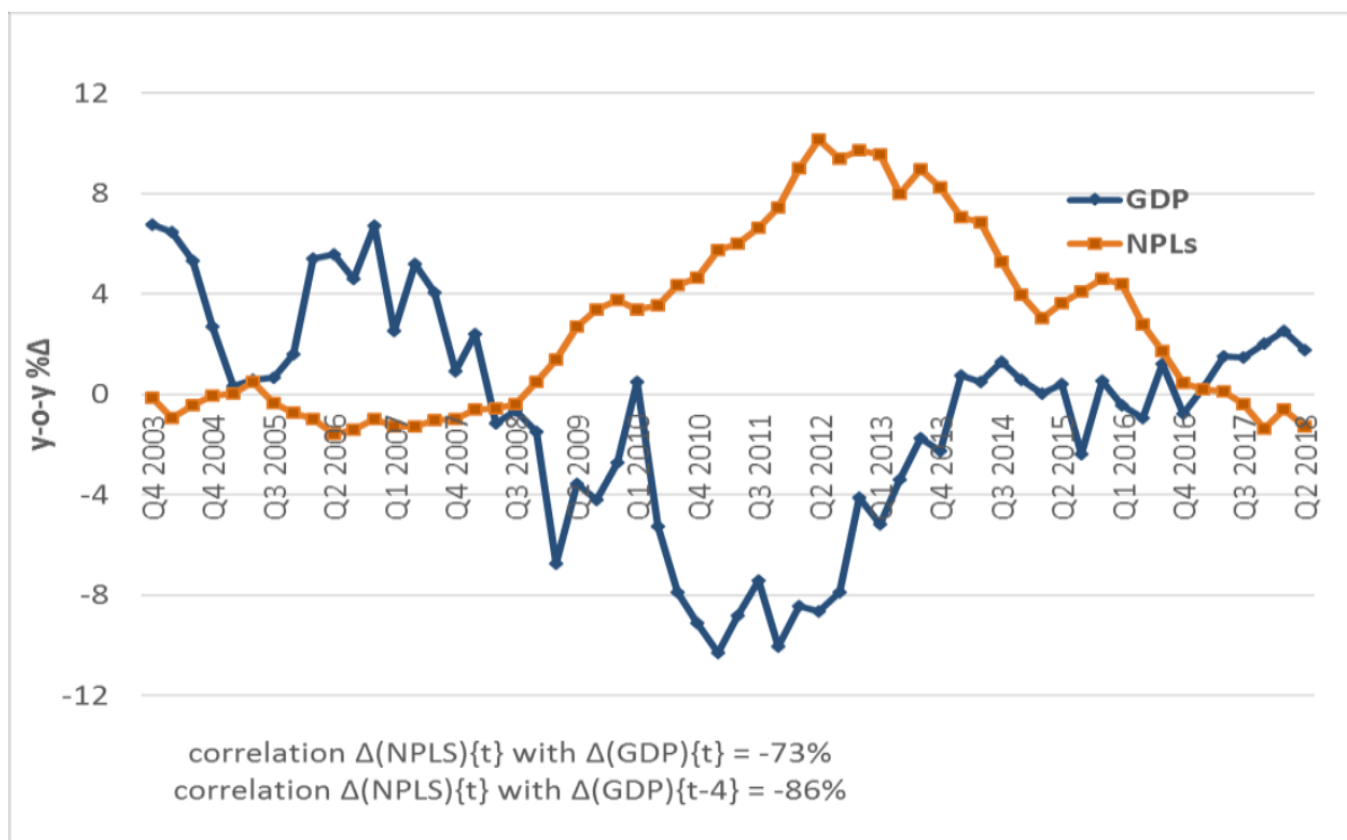
Παρ' όλα αυτά, η απόδοση του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών δεν θα μπορούσε να ενισχυθεί από τις επίσημες παρεμβάσεις. Η απόδοση του ενεργητικού (RoA) των ελληνικών τραπεζών παραμένει αρνητική, καθώς το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι το υψηλότερο στην Ευρώπη. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι το σημαντικότερο πρόβλημα για τις ελληνικές τράπεζες και μια πρόκληση για τις αρχές, καθώς αποδυναμώνουν τα κίνητρα δανεισμού προς την οικονομία.

Οι ρίζες αυτού του προβλήματος μπορούν να εντοπιστούν στην περίοδο που προηγήθηκε της GFC. Συγκεκριμένα, τα δάνεια που έχουν καταβληθεί από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα οποία έχουν υποχωρήσει κατά την περίοδο της κρίσης, από τον Ιανουάριο του 2001 έως τον Οκτώβριο του 2008, αφορούσαν κυρίως δάνεια σε νοικοκυριά για στεγαστικούς σκοπούς και καταναλωτικά δάνεια: το συνολικό ποσό των ενυπόθηκων δανείων πενταπλασιάστηκε, όπως και το συνολικό ποσό των καταναλωτικών δανείων. Από την άλλη πλευρά, κατά την ίδια περίοδο τα δάνεια προς τις ιδιωτικές μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ήταν μόνο 1,7 φορές υψηλότερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εξελίξεις αυτές έλαβαν χώρα σε σχέση με μια αύξηση του ΑΕΠ, σε πραγματικούς όρους, κατά 30% περίπου.

Όπως υποστηρίζουν οι Beck et al. (2012) οι πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις συνδέονται θετικά με την οικονομική ανάπτυξη, ενώ η πίστωση των νοικοκυριών όχι. Έτσι, οι πολιτικές πιστώσεων των ελληνικών τραπεζών πριν από το GFC δεν κατανέμουν τη χρηματοδότηση αποτελεσματικά σε σχέση με την πραγματική οικονομική ανάπτυξη. Εάν η χρηματοδότηση είχε κατανεμηθεί με τρόπο που να ευνοεί τις επενδύσεις σε παραγωγικές λειτουργίες μέσω της στήριξης της παραγωγής των ΝΠΔ, τόσο η ικανότητα της ελληνικής οικονομίας όσο και η ανθεκτικότητα σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς θα ήταν ισχυρότερες. Συνεπώς, η στρατηγική πιστωτικής επέκτασης πριν από την GFC ενδεχομένως εξυπηρετούσε τον στόχο της μυωπικής κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζών, αλλά ήταν προκυκλική και έτεινε προς την κατεύθυνση της επέκτασης της κατανάλωσης περισσότερο από την αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας. Αυτό θα συνέβαινε αν η πίστωση συνδεόταν με τις επενδύσεις στην παραγωγή και τις εξαγωγές όπως για

παράδειγμα αναβαθμίσεις μηχανημάτων, επενδύσεις σε επέκταση δραστηριοτήτων στο εξωτερικό και επενδύσεις σε E&A και νέα τεχνολογία.

Οι αδύναμοι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης δεν επιτρέπουν την υγιή επέκταση της πλευρά του ενεργητικού των ισολογισμών των ελληνικών τραπεζών. Το παρακάτω διάγραμμα δείχνει ότι η εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων συσχετίζεται έντονα με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, ενώ η χρονική υστέρηση (lead-lag) φαίνεται να εκτείνεται από τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Ένας δίαυλος μέσω του οποίου η επιδείνωση των ισολογισμών των τραπεζών λόγω των υψηλών μη εξυπηρετούμενων δανείων οδηγεί σε μείωση των τραπεζικών πιστώσεων και στη συνέχεια σε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας θα μπορούσε να είναι το αυστηρότερο πιστωτικό πρότυπο. Ειδικότερα, ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων των τραπεζών της ζώνης του ευρώ έχει αποδειχθεί ότι είναι θετικά σχετιζόμενος με αυστηρότερα πιστωτικά πρότυπα για τα νέα

δάνεια (ΕΚΤ 2019). Τα υψηλά μη εξυπηρετούμενα δάνεια των ελληνικών τραπεζών οδηγούν σε πιστωτική συρρίκνωση με την πιθανή αιτιώδη συνάφεια να διοχετεύεται μέσω των αυστηρότερων πιστωτικών προτύπων. Τότε η πιστωτική συρρίκνωση μπορεί να αποδυναμώσει την οικονομική δραστηριότητα και, κατά τεκμήριο, να παρέχει έναν βρόχο ανατροφοδότησης για υψηλότερα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Αυτός ο βρόγχος ανατροφοδότησης της αδύναμης οικονομικής δραστηριότητας οδηγεί σε υψηλά μη εξυπηρετούμενα δάνεια, σε χαμηλότερη πίστωση και στη συνέχεια πίσω ξανά σε ασθενέστερη οικονομική δραστηριότητα.

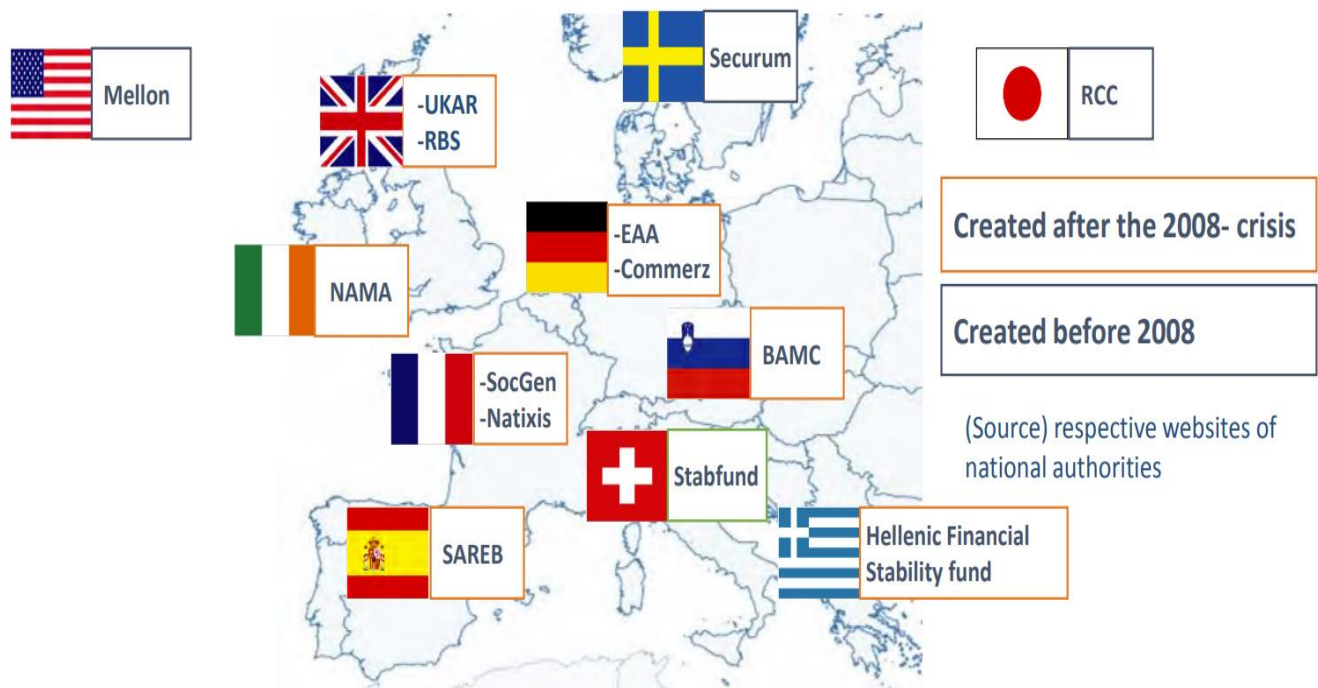
Τέλος, η επίσημη στήριξη προς τις ελληνικές τράπεζες θα έπρεπε να ήταν ένας παράγοντας που επηρεάζει την πιστωτική παροχή πιστώσεων στην οικονομία με θετικό τρόπο. Όταν η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών αποδυναμώνεται, η παροχή πιστώσεων μειώνεται λόγω των κανονιστικών περιορισμών αλλά και λόγω μιας πιο προσεκτικής στάσης από την πλευρά των τραπεζών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

4.1 BAD BANK – ΚΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Οι εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων ή κακές τράπεζες (Bad Bank) χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στις Ηνωμένες Πολιτείες (RTC) και τη Σουηδία (Securum) για την επίλυση προβλημάτων σε τράπεζες με επίμονα υψηλά αποθέματα απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων. Οι BB χρησιμοποιήθηκαν επίσης κατά τη διάρκεια της ασιατικής κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του 1990 (Κορέα, Μαλαισία, Ινδονησία), και πιο πρόσφατα στην Τουρκία και τη Νιγηρία (Cerruti and Neyens, 2016).

Ο διαχωρισμός των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων στις εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων έχει γίνει μια πανταχού παρούσα μέθοδος που χρησιμοποιείται από τις εποπτικές αρχές και τους ιδιώτες επενδυτές για την εξυγίανση των ισολογισμών προβληματικών τραπεζών. Ωστόσο, μια ολοκληρωμένη μελέτη που αξιολογεί ποιος συγκεκριμένος σχεδιασμός είναι πιο αποτελεσματικός για την προώθηση

τραπεζικό δανεισμό και τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs), απουσιάζει από την βιβλιογραφία. Οι BB αποκτούν μη εξυπηρετούμενα περιουσιακά στοιχεία - συνήθως μη εξυπηρετούμενα δάνεια - σε τιμή έκπτωσης και τα διαχειρίζονται κατά περιορισμένο χρονικό διάστημα με στόχο τη μεγιστοποίηση της αξίας ανάκτησης. Ωστόσο, όπως θα δείξουμε στη συνέχεια, οι BB διαφέρουν σε διάφορες διαστάσεις, μεταξύ των οποίων, οι πιο χαρακτηριστικές είναι:

- το ύψος της ιδιωτικής χρηματοδότησης
- ο βαθμός της μεταφοράς κινδύνου (αν και ο απώτερος στόχος τους είναι η αναδιάρθρωση των περιουσιακών στοιχείων ή η διάθεσή τους)

Η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση και τα επακόλουθά της έχουν αφήσει πολλές τράπεζες με μεγάλα βάρη μη εξυπηρετούμενων περιουσιακών στοιχείων. Σε απάντηση, ένας μεγάλος αριθμός BB εμφανίστηκαν στην Ευρώπη με τη μορφή εταιρειών διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων.

Ο απώτερος στόχος είναι η εξυγίανση και η απορρύθμιση του ισολογισμού της τράπεζας προέλευσης, την οποία ορίζουμε ως την "καλή τράπεζα" μετά την αφαίρεση των μη εξυπηρετούμενων δανείων από τον ισολογισμό. Για την καλή τράπεζα, η οποία αποτελεί το ο διαχωρισμός των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να μειώσει την αβεβαιότητα σχετικά με τις αξίες των περιουσιακών της στοιχείων και τα συναφή εμπόδια στη χρηματοδότηση. Θα πρέπει να βελτιώσει τις αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας και να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των αγορών, των επενδυτών, των μετόχων και των καταθετών (Morrison and Foerster, 2009). Η διάθεση και η πώληση των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων αναμένεται επίσης να ανακουφίσει την πίεση όταν υπάρχει πρόβλημα με τους κεφαλαιουχικούς περιορισμούς της τράπεζας, αποκαθιστώντας τα κέρδη της μαζί με την ικανότητα και την προθυμία της να δανείζει. Με το διαχωρισμό των βιώσιμων και κερδοφόρων από τα προβληματικά και μη εξυπηρετούμενα περιουσιακά στοιχεία, η καλή τράπεζα θα είναι σε θέση να επικεντρωθεί στις βασικές της δραστηριότητες και να δημιουργήσει νέα δάνεια. Ο διαχωρισμός των απομειωμένων

περιουσιακών στοιχείων συνδυάζεται συχνά με κρατική χρηματοδότηση και εργαλεία εξυγίανσης, όπως ανακεφαλαιοποιήσεις, ενέσεις ρευστότητας και συστήματα εγγύησης περιουσιακών στοιχείων (McKinsey, 2009a).

Η ανακεφαλαιοποίηση μπορεί απλώς να απαιτείται για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της τράπεζας, καθώς η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων είναι πιθανό να πραγματοποιηθεί σε τιμή χαμηλότερη από τη λογιστική αξία.

Έτσι, ο διαχωρισμός των περιουσιακών στοιχείων από μόνος του μπορεί να μην αρκεί για να αυξήσει την κεφαλαιακή θέση της τράπεζας σε επίπεδα που θα της επέτρεπαν να συμμετάσχει σε κερδοφόρες αλλά επικίνδυνες νέες δανειοδοτήσεις, π.χ. με τη μορφή δανείων σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (HM Treasury, 2013).

Αν και, ιστορικά, η δημιουργία των περισσότερων BB περιλάμβανε ενέσεις

δημόσιων κεφαλαίων, η σταδιακή εφαρμογή του προγράμματος ανάκαμψης και εξυγίανσης των τραπεζών άλλαξε τόσο το πλαίσιο για τα απομειωμένα περιουσιακά στοιχεία και τον διαχωρισμό των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και το μείγμα δημόσιων και ιδιωτικών κεφαλαίων (Philippon and Salord, 2017). Από την έναρξη της κρίσης έως τα μέσα του 2009, το επικρατούν μοντέλο ιδιοκτησίας των BB στην Ευρώπη ήταν μικτό. Αργότερα, τα κράτη μέλη δημιούργησαν αρχικά BB με ελάχιστη ιδιωτική πλειοψηφία και στη συνέχεια με μεγάλη ιδιωτική πλειοψηφική ιδιοκτησία, ενθαρρύνοντας από την κοινή γνώμη που ήταν λιγότερο ευνοϊκή για τη δημόσια παρέμβαση (Gandrud & Hallerberg, 2014).

Το μείγμα ιδιοκτησίας έχει σημασία, δεδομένου ότι συνδέεται με την τιμή στην οποία τα απομειωμένα περιουσιακά στοιχεία μεταβιβάζονται από την τράπεζα προέλευσης στη BB (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Ο καθορισμός της τιμής μεταβίβασης περιλαμβάνει διάφορες διαστάσεις.

Η πρώτη είναι η δυσκολία καθορισμού της πραγματικής οικονομικής αξίας των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων (συνήθως η αναμενόμενη προεξοφλημένη ταμειακή ροή), δηλαδή τη θεωρητική τους αξία ελλείψει ασύμμετρης πληροφόρησης και όταν η δευτερογενής αγορά λειτουργεί κανονικά. Στην πραγματικότητα, οι τράπεζες έχουν πλεονέκτημα πληροφόρησης και η

δευτερογενής αγορά για τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία είναι πιθανό να είναι πεισμένη και ισχυρή ακριβώς επειδή υπάρχει το πρόβλημα των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων, έτσι ώστε η εκτιμώμενη αξία αγοράς θα μπορούσε να είναι χαμηλότερη από την πραγματική οικονομική αξία.

Δεύτερον, παρά τις διάφορες προσπάθειες εναρμόνισης της λογιστικής κριτηρίων, οι τράπεζες διατηρούν σημαντικά περιθώρια για τον προσδιορισμό της αξίας στην οποία καταγράφουν τα περιουσιακά στοιχεία, όπου τα περιουσιακά στοιχεία αναμένεται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους. Επομένως, ακόμη και αν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί η πραγματική οικονομική αξία των δανείων, αυτή μπορεί να είναι χαμηλότερη από την λογιστική τους αξία μετά την πρόβλεψη. Συνεπώς, μπορεί να ακολουθήσει μεγάλη διαφορά προσφοράς μεταξύ της καθαρής λογιστικής αξίας και της εκτιμώμενης αγοραίας αξίας. Οι τράπεζες είναι συνεπώς συχνά απρόθυμες να μεταβιβάσουν περιουσιακά στοιχεία σε τιμή που συνεπάγεται μεγάλο κούρεμα από την καθαρή λογιστική αξία τους και η οποία μπορεί να δημιουργήσει σημαντικό κεφαλαιακό έλλειμμα.

Ο τρίτος παράγοντας που επηρεάζει την τιμή μεταβίβασης είναι ο ρόλος του κράτους και της χρηματοδότησης του. Όταν εμπλέκεται κρατική χρηματοδότηση, αυτό συχνά συνεπάγεται τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων στην ΚΤ σε τιμή υψηλότερη από την εκτιμώμενη αγοραία αξία. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε απώλειες όταν η ΒΒ τελικά διαθέτει τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία. Όπως υποστηρίζουν οι Baudino και Yun (2017), οι αρχές αντιμετώπισαν την εναλλακτική λύση είτε της σύστασης μιας αμιγώς ιδιωτικής ΒΒ, με τιμή μεταβίβασης κοντά στην αγοραία αξία (δηλ. υψηλές περικοπές), και την παροχή κεφαλαίου στην καλή τράπεζα, είτε εναλλακτικά, τη δημιουργία μιας δημόσιας ΒΒ, με υψηλότερες τιμές μεταβίβασης, αλλά αποδεχόμενοι τον κίνδυνο πιθανών ζημιών στη ΒΒ.

Ωστόσο, η ευρωπαϊκή νομοθεσία απαιτεί ότι όταν υπάρχει η δημόσια χρηματοδότηση, το κράτος πρέπει να ενεργεί ως οικονομικός παράγοντας, δηλαδή, οποιεσδήποτε συναλλαγές που πραγματοποιούνται για την αγορά απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων από την αρχική τράπεζα πρέπει να πραγματοποιούνται στην εκτιμώμενη αγοραία αξία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Ο διαχωρισμός των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να περιλαμβάνει την απομάκρυνση των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων από μία ή πολλές προβληματικές τράπεζες ταυτόχρονα. Οι προκύπτουσες ΒΒ ενδέχεται, συνεπώς, να έχουν διαφορετικό πεδίο εφαρμογής και μέγεθος με, το ένα άκρο, συστημικές κεντρικές ΒΒ και, στο άλλο άκρο, ΒΒ ανά τράπεζα (Baudino και Yun,

2017). Οι BB σε επίπεδο συστήματος συχνά δημιουργούνται όταν ένα μεγάλο τμήμα του τραπεζικού συστήματος παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στο παρελθόν, όπως υποστηρίζουν οι Baudino και Yun (2017), ήταν πιο πιθανό ότι οι BB σε επίπεδο συστήματος θα δημιουργούνταν με δημόσιους πόρους, δεδομένης της κλίμακας των εμπλεκόμενων πόρων και της ικανότητας συντονισμού που απαιτείται για τη λειτουργία τους. Ωστόσο, με τη σταδιακή εφαρμογή της BRRD, ακόμη και οι συστημικές BB τείνουν να χρηματοδοτούνται από ιδιώτες.

Η ποιότητα των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων που πρέπει να διαχωριστούν ποικίλλει, έτσι ώστε η BB μπορεί να έχουν διαφορετικούς στόχους: ορισμένοι έχουν ως επί το πλείστον ως στόχο την αναδιάρθρωση ενώ άλλοι είναι κυρίως φορείς διάθεσης περιουσιακών στοιχείων, με τον τελευταίο τύπο να έχει γενικά καλύτερες επιδόσεις (Klingebiel, 2001).

4.2 Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ Η BAD BANK ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διασφάλιση της εγγώριας χρηματοπιστωτικής σταθερότητας υπήρξε ένας από τους βασικούς πυλώνες των προγραμμάτων προσαρμογής. Για να επιτευχθεί αυτό, τα προγράμματα περιλάμβαναν όρους για την ενίσχυση της ευρωστίας και την ανθεκτικότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που διασώθηκαν, δηλαδή προϋποθέσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκής ρευστότητα, να αντιμετωπιστούν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (NPLs) και να βελτιωθεί η εταιρική διακυβέρνηση. Ωστόσο, αρκετοί όροι των προγραμμάτων δεν ήταν μετρήσιμοι. Συγκεκριμένα, τα δύο πρώτα προγράμματα επικεντρώθηκαν στην ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και την παροχή ρευστότητας, αλλά δεν ελήφθησαν αποτελεσματικά μέτρα για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τους κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι τράπεζες, οι δανειολήπτες και οι πολιτικοί για διαφορετικούς λόγους συνέκλιναν στην καθυστέρηση της αντιμετώπισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων έως ότου η πίεση των πιστωτών έγινε αναπόφευκτη. Στην ελληνική περίπτωση, η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω της δημιουργίας μιας εταιρείας διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων (AMC), η οποία είναι μία από τις πιο διαδεδομένες χρησιμοποιούμενες λύσεις διεθνώς, δεν συμπεριλήφθηκε

από το Μνημόνιο Συνεννόησης λόγω οικονομικών περιορισμών, διαφοροποίησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, θεμάτων διακυβέρνησης και εξέτασης των κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο 2017). Σε παρόμοιο πνεύμα, οι συστημικές τράπεζες στην Ελλάδα έλαβαν μια επιφυλακτική στάση σε μια συστημική στρατηγική, προτιμώντας να κάνουν προβλέψεις και να διαχειρίζονται τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια οι ίδιες παρά να διαγράψουν ή να πωλήσουν χαρτοφυλάκια μη εξυπηρετούμενων δανείων (Κατσέλη 2017). Ωστόσο, οι ελληνικές τράπεζες είχαν ελάχιστα επαρκή εσωτερική ικανότητα για την αντιμετώπιση του προβλήματος μέσω εξειδικευμένων μονάδων για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Κατ' αρχήν, η διαχείριση των δανείων με εγγύηση την πρώτη κατοικία παρέμεινε ως το βασικό πρόβλημα. Γενικότερα, η πολιτική της διαχείρισης των ενυπόθηκων χαρτοφυλακίων συνεπάγεται με την πάροδο του χρόνου κοινωνικές συγκρούσεις και παιχνίδια εξουσίας μεταξύ πολιτικών και τραπεζιτών. Για παράδειγμα, στην δεκαετία του 1930 η Home Owners' Loan Corporation, η οποία εισήχθη από την κυβέρνηση Ρούσβελτ, βοήθησε στην αναχρηματοδότηση στεγαστικών δανείων που βρίσκονταν σε αθέτηση ή κινδύνευαν με κατάσχεση. Αντίθετα, στον απόηχο της κρίσης των subprime, η κυβέρνηση Ομπάμα απάντησε με ένα σύνολο περιορισμένων νομοθετικών πρωτοβουλιών για τις τράπεζες ώστε να μειώσουν τα επιτόκια για τέσσερα εκατομμύρια ιδιοκτήτες ακινήτων που δεν μπορούσαν να πληρώσουν τις μηνιαίες δόσεις τους, μέσω του προγράμματος "Home Affordable Modification Program"- "λιγότεροι από ένας στους τριάντα ιδιοκτήτες ακινήτων βοηθήθηκαν από αυτό το κυβερνητικό πρόγραμμα, σε σύγκριση με έναν στους δέκα την δεκαετία του 1930".

Ο Barry Eichengreen εξηγεί αυτή την ασυμφωνία ως αποτέλεσμα της επιμονής των τραπεζών ως ισχυρό λόμπι ακόμη και μετά το 2007/8 στο ότι οι κοινοτικές τράπεζες άσκησαν πιέσεις κατά της νομοθεσίας που επέτρεπε πτωχευτικούς δικαστές να παρεμβαίνουν στα χαρτοφυλάκια των ενυπόθηκων δανείων τους, όπως ακριβώς είχαν ασκήσει πιέσεις κατά της ασφάλιση των καταθέσεων το 1930, με ορισμένα δάνεια να έπρεπε να διαγραφούν, αλλά οι τράπεζες προτιμούσαν να πραγματοποιήσουν αυτές τις ζημιές αργότερα, όταν η κατάστασή τους θα ήταν ισχυρότερη (Eichengreen 2015).

Αυτή είναι η περίπτωση της νομοθετικής πρωτοβουλίας που ανέλαβε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ το 2010 για την καθιέρωση από δικαστικές διαδικασίες αφερεγγυότητας ένα σύστημα προστασίας της πρώτης κατοικίας βάσει του νόμου 3869/2010 ("νόμος Κατσέλη"). Η πρόθεση της κυβέρνησης

ήταν να "ενισχύσει την διαπραγματευτική δύναμη του δανειολήπτη έναντι των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων" και να "βελτιώσει τη θέση των πολιτών και των δανειοληπτών έναντι των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς οι τράπεζες αναγκάζονται να κάνουν ρυθμίσεις και να συμβιβαστούν"- επιτρέποντας έτσι "στη δικαιοσύνη να αξιολογήσει την ικανότητα κάθε δανειολήπτη να εξοφλήσει το χρέος του (Κατσέλη 2010: 351). Ουσιαστικά, ο νόμος Κατσέλη όρισε ένα τρίτο και αμερόληπτο μέρος (δηλαδή τους δικαστές) να αξιολογούν την ικανότητα πληρωμής του χρέους, αφαιρώντας το προνόμιο αυτό από τις τράπεζες.

Ο νόμος προοριζόταν να είναι προσωρινός και έληξε στα τέλη Φεβρουαρίου 2019 μετά από μια έκτακτη δίμηνη παράταση. Ο νόμος αυτός αφορούσε τα υπερχρεωμένα άτομα και προέβλεπε μια ευκαιρία όχι μόνο να διασώσουν την κύρια κατοικία τους από τον πλειστηριασμό, αλλά και να ρυθμίσουν το συνολικό χρέος τους προς τους πιστωτές. Επιπλέον, το άρθρο 19 του νόμου Κατσέλη αρχικά απαγόρευσε μέχρι 30 Ιουνίου του 2011 τον πλειστηριασμό της μοναδικής ή κύριας κατοικίας των οφειλετών - πλην των εμπόρων.

Αν και η απαγόρευση προβλεπόταν από το νόμο να είναι (i) όχι μεγαλύτερη των έξι μηνών και (ii) να χορηγείται μόνο εάν το δικαστήριο θεωρούσε ότι η αίτηση του οφειλέτη ήταν πιθανή επί της ουσίας, στην πράξη τα δικαστήρια χορηγούσαν πολύ γενναιόδωρα την προσωρινή διαταγή σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις. Οι αιτούντες, μέσω μεταγενέστερων αιτήσεων, μπορούσαν να παρατείνουν την εξάμηνη προσωρινή διαταγή πολλές φορές μέχρι την τελική ημερομηνία ακρόασης, η οποία μπορεί να απέχει χρόνια από την ημερομηνία της αρχικής αίτησης. Σε συνδυασμό με την χαμηλή θεσμική ικανότητα των ειρηνοδικείων, λόγω του μικρού αριθμού δικαστών και των περιορισμένου οικονομικού αλφαριθμητισμού (IMF,2019), δημιουργήθηκε ένας ηθικός κίνδυνος για τους στρατηγικούς κακοπληρωτές.

Οι τραπεζίτες αντιτάχθηκαν σθεναρά στον νόμο Κατσέλη, επειδή η νομοθεσία επέτρεπε στους πτωχευτικούς δικαστές να παρεμβαίνουν στα χαρτοφυλάκια των ενυπόθηκων δανείων τους. Παρά τον πραγματικό κίνδυνο της στρατηγικής επιλογής της μη αποπληρωμής των δανείων, είναι αμφίβολο για δύο λόγους αν η απειλή των τραπεζών για κατάσχεση, ως μέσο για την ανάκτηση μέρους των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ήταν αξιόπιστη. Πρώτον, οι μαζικές κατασχέσεις δεν είναι επιθυμητές από κοινωνική άποψη, ιδίως εν μέσω κρίσης.

Η εξωτερική πίεση για την ενίσχυση της εποπτείας και της διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω της αναθέωσης της οργανωτικής δομής της ΤτΕ και της εσωτερικής λειτουργίας των τραπεζών προκλήθηκε από τη μεταφορά της εποπτικής ευθύνης στον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό τον Σεπτέμβριο του 2014. Πιο συγκεκριμένα, η ΤτΕ είχε δεσμευτεί να εισαγάγει βασικούς Δείκτες Απόδοσης (KPIs) για την παρακολούθηση της προόδου των τραπεζών όσον αφορά τη μείωση των μεγάλων μη εξυπηρετούμενων δανείων τους. Με τη σειρά τους, οι τράπεζες δεσμεύτηκαν να αρχίσουν να υποβάλλουν σταδιακά εκθέσεις βάσει αυτών των ΚΔΤ μέχρι τον Ιούνιο 2014, προκειμένου να αξιολογηθούν οι επιλογές για τη βελτίωση της ανάκτησης από περιουσιακά στοιχεία υπό εκκαθάριση. Οι θα εφαρμόσουν επίσης πλήρως τις συστάσεις της τεχνικής βοήθειας για τον σκοπό αυτό έως τον Ιούνιο του 2014, ενώ δεσμεύτηκαν επίσης να προσλάβουν ειδικούς για να βοηθήσουν την ΤτΕ με την εποπτεία των χαρτοφυλακίων μη εξυπηρετούμενων δανείων έως τον Μάιο του 2014 (IMF 2014: 178). Έτσι, η δημιουργία της ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης επέσπευσε τη δημιουργία των σχεδίων των κρατών μελών και εξασφάλισε την κοινή εφαρμογή των κανόνων σχετικά με τη συνολική αξιολόγηση της χρηματοοικονομικής υγείας των τραπεζών στην Ευρωζώνη.

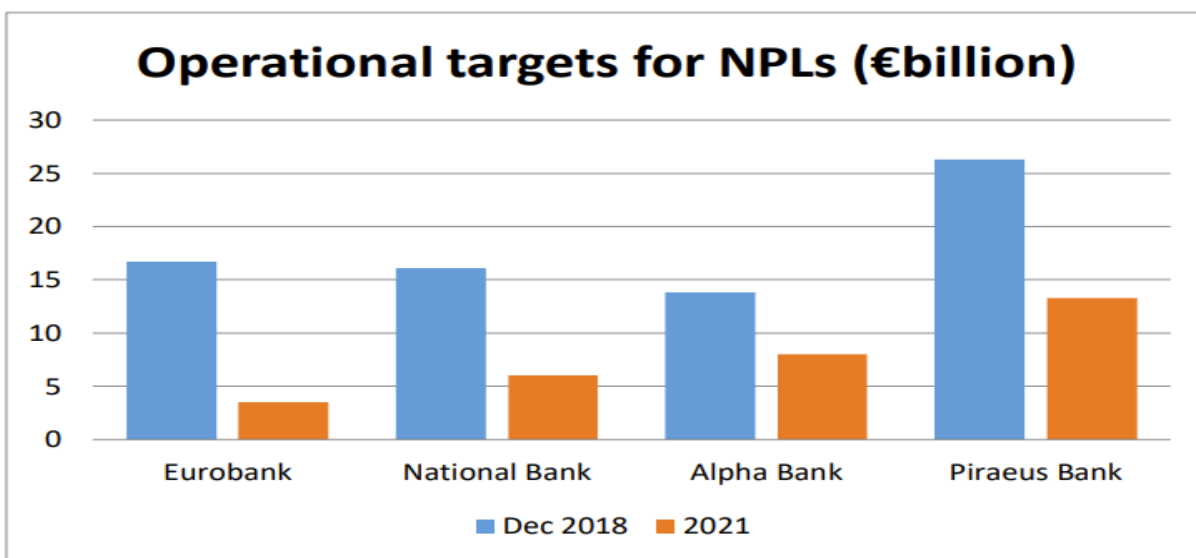
Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος ανέλαβε ορισμένες πρωτοβουλίες για τη διευκόλυνση της ενεργού διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ειδικότερα, με την Πράξη 42/2014 της Εκτελεστικής Επιτροπής, υποχρέωσε τις τράπεζες :

- Να δημιουργήσουν ανεξάρτητες μονάδες διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.
- Να υιοθετήσουν μια σαφή στρατηγική διαχείρισης των εν λόγω ανοιγμάτων.
- Να κατηγοριοποιούν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια τους με βάση σαφή κριτήρια και χαρακτηριστικά να αξιολογούν καλύτερα την οικονομική κατάσταση των δανειοληπτών.
- Να διασφαλίσουν ότι η εφαρμογή της διαχείρισης υποστηρίζεται από τα κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα.
- Να παρέχουν στην Τράπεζα της Ελλάδος επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη του μεγαλύτερου μέρους των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Στη συνέχεια, μόνο το τρίτο πρόγραμμα περιλάμβανε πιο επιτακτικές απαιτήσεις για τη δημιουργία μιας ενεργού δευτερογενούς αγοράς για τη διαχείριση και την πώληση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στην κατεύθυνση αυτή, στις 2 Αυγούστου, του 2016, η Τράπεζα της

Ελλάδος εξέδωσε αναθεωρημένο Κώδικα Δεοντολογίας για την αλληλεπίδραση των τραπεζών με δανειολήπτες. Ο Κώδικας αποσκοπεί στη διαχείριση του μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους. Σε επιχειρησιακό επίπεδο, οι ελληνικές τράπεζες έχουν ήδη δημιουργήσει εξειδικευμένες μονάδες για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δάνειων και έχουν θεσπίσει σαφή κριτήρια για τη μεταφορά των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε αυτές τις μονάδες. Επίσης έχουν υιοθετήσει τις απαραίτητες εσωτερικές διαδικασίες και εγχειρίδια και έχουν οριστικοποιήσει την κατάλληλη τμηματοποίηση των χαρτοφυλακίων μη εξυπηρετούμενων δανείων. Τέλος, έχουν αναπτύξει μια σειρά από επιλογές βραχυπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης αναδιάρθρωσης δανείων. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος δημιούργησε επίσης ένα ολοκληρωμένο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο για την αδειοδότηση και την εποπτεία των εταιρειών εξυπηρέτησης μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επιπλέον, οι ελληνικές τράπεζες έχουν ήδη υποβάλει αναθεωρημένους επιχειρησιακούς στόχους για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που καλύπτουν 50 δισ. ευρώ συνολικών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων έως το τέλος του 2021 (παρακάτω διάγραμμα). Οι τράπεζες έχουν επιμέρους σχέδια για τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τα εκτελούν με απτά αποτελέσματα όπως πωλήσεις δανείων, εισπράξεις, ρευστοποίηση εξασφαλίσεων και πιθανή προστασία περιουσιακών στοιχείων.

Εκτός από την αναζωογόνηση των δευτερογενών αγορών, τον Οκτώβριο του 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε ένα ελληνικό σύστημα προστασίας περιουσιακών στοιχείων που πρότεινε η

κυβέρνηση, δηλώνοντας ότι οι κρατικές εγγυήσεις, οι οποίες θα αμείβονται με όρους αγοράς ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, είναι σε συμφωνία με τους κανόνες της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις. Το σχέδιο ονομάζεται "Ηρακλής" και είναι συγκρίσιμο με το ιταλικό καθεστώς GACS2, το οποίο παρέχει κρατικές εγγυήσεις για τιτλοποιήσεις μη εξυπηρετούμενων δανείων που εκτιμάται ότι έχουν αξία 9 δισ. ευρώ. Το σχέδιο Ηρακλής περιλαμβάνει οχήματα ειδικού σκοπού (SPVs) που θα αγοράζουν μη εξυπηρετούμενα δάνεια ύψους 30 δισεκατομμυρίων ευρώ από τα περίπου 75 δισεκατομμύρια ευρώ που κατέχουν οι ελληνικές τράπεζες σε προβληματικό χρέος.

Η εν λόγω πώληση θα χρηματοδοτηθεί από ομόλογα που θα εκδοθούν από το SPV με κρατική εγγύηση για τις ανώτερες δόσεις (Surala 2019). Το σύστημα προστασίας περιουσιακών στοιχείων του Ηρακλή έχει ως στόχο να μειώσει το ποσό των κόκκινων δανείων, χωρίς να στρεβλώνει την αγορά μέσω κρατικών επιδοτήσεων. Ωστόσο, ο κεντρικός τραπεζίτης Γιάννης Στουρνάρας, χαρακτήρισε το σχέδιο Ηρακλής "ένα θετικό βήμα στο σωστή κατεύθυνση, αλλά ένα μικρό βήμα" που θα χρειαστεί πρόσθετα μέτρα, διότι "ο Ηρακλής καλύπτει σχεδόν το 40% των μη εξυπηρετούμενων δανείων, αφήνοντας εκτός το 60% που πρέπει να αντιμετωπιστεί με άλλους τρόπους" (ekathimerini 2019). Για τον σκοπό αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος παρουσίασε ένα πρόσθετο σχέδιο για την αντιμετώπιση του 60% των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) που δεν καλύπτονται από το σχέδιο Ηρακλής.

Το προτεινόμενο σχέδιο προβλέπει τη μεταβίβαση σημαντικού μέρους των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αξίας περίπου 40 δισ. ευρώ μαζί με μέρος των αναβαλλόμενων φορολογικών πιστώσεων (DTCs) -αξίας περίπου 8 δισ. ευρώ-, οι οποίες έχουν λογιστεί σε τραπεζικούς ισολογισμούς, σε μια εταιρεία ειδικού σκοπού (SPV). Στη συνέχεια, απαιτήθηκε από την νομοθεσία να θεσπιστεί νόμος που να επιτρέπει στις τράπεζες να μετατρέψουν τη μεταβιβαζόμενη αναβαλλόμενη πίστωση φόρου σε αμετάκλητη απαίτηση του SPV έναντι του Ελληνικού Δημοσίου με προκαθορισμένο χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής. Για τη χρηματοδότηση της μεταβίβασης, το SPV θα προχωρήσει σε έκδοση τιτλοποίησης, η οποία θα περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες ομολόγων (senior, mezzanine και junior). Αναμένεται ότι "οι ιδιώτες επενδυτές θα απορροφήσουν μέρος της ανώτερη κατηγορία τίτλων (senior) και τη συντριπτική πλειοψηφία του ενδιάμεσου μέρους (mezzanine).

Το σχέδιο θα είναι προαιρετικό και η διαχείρισή του θα γίνεται αποκλειστικά από ιδιώτες επενδυτές και προφανώς θα υπάρξει διαχωρισμός της κατηγορίας περιουσιακών στοιχείων για κάθε συναλλαγή και επιχείρηση διαχείρισης (επιχειρήσεις, κατοικίες, καταναλωτές κ.λπ.)" (Στουρνάρας 2019).

4.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ – ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Υπό την ολοένα αυξανόμενη χρηματοπιστωτική αστάθεια και την συνεχιζόμενη οικονομική κρίση στην Ελλάδα που ξεκίνησε το 2008, η ανάγκη εξυγίανσης των ισολογισμών των ελληνικών συστημικών τραπεζών μέσω της αντιμετώπισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων αποτελεί μείζονα προτεραιότητα για το τραπεζικό τομέα της χώρας. Η ελληνική κυβέρνηση εισήγαγε ένα νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για τη μεταβίβαση χαρτοφυλακίων μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ο νόμος για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (νόμος 4354/2015) εισήχθη αρχικά για να την ανάπτυξη μιας δευτερογενούς αγοράς μη εξυπηρετούμενων δανείων, αλλά αυτό έχει επεκταθεί για να καταγράψει την εξυπηρέτηση και την απόκτηση όλων των τύπων τραπεζικών πιστωτικών απαιτήσεων. Επιπλέον, το Δεκέμβριο του 2019, το ελληνικό κοινοβούλιο θέσπισε τον νόμο 4649/2019, ορόσημο για την ελληνική αγορά μη εξυπηρετούμενων δανείων, ο οποίος καθιέρωσε το σύστημα εγγυήσεων της ελληνικής κυβέρνησης, στόχος του οποίου είναι η περαιτέρω στήριξη της μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω του συστήματος προστασίας περιουσιακών στοιχείων του Ηρακλή (Hercules Asset Protection Scheme - HAPS). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε το σύστημα, δηλώνοντας ότι δεν περιλαμβάνει κρατική ενίσχυση στο πλαίσιο του κατά την έννοια του δικαίου της ΕΕ, με βάση το γεγονός ότι το ελληνικό κράτος θα αμείβεται σύμφωνα με τις συνθήκες της αγοράς για τον κίνδυνο που θα αναλάβει με την παροχή εγγύησης για τιτλοποιημένα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (EBA, 2019).

Λόγω του καθεστώτος HAPS, το 2020 αναμενόταν να ήταν ένα αποτελεσματικό έτος στην ελληνική αγορά μη εξυπηρετούμενων δανείων- ωστόσο η πανδημία COVID-19 αναμένεται να αυξήσει το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Στις 31 Ιουλίου 2020, η ελληνική κυβέρνηση εισήγαγε το νόμο 4714/2020 (Α' 148), ένα ολοκληρωμένο σύνολο δημοσιονομικών μέτρων με στόχο τη στήριξη των επιχειρήσεων – ιδίως ΜΜΕ - και των νοικοκυριών ως απάντηση στην COVID-19. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τις νομοθετικές πράξεις 30 Μαρτίου 2020 (Α' 75). Η νομοθεσία προέβλεπε (European Commission, 2020):

- Οι επιχειρήσεις που έχουν πληγεί σοβαρά από COVID-19 είχαν τη δυνατότητα να αναστείλουν την αποπληρωμή του κεφαλαίου των τραπεζικών δανείων που εκτελούνταν στις 31 Δεκεμβρίου 2019, μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2020.

- Τα φυσικά πρόσωπα που ήταν επιλέξιμα για την ειδική ρύθμιση COVID-19 αποζημίωση μπορούν να αναστείλουν την αποπληρωμή των δόσεων των δανείων τους για περίοδο τριών μηνών.

- Στο πλαίσιο του καθεστώτος Γέφυρα (ΓΕΦΥΡΑ), το ελληνικό κράτος παρέχει ένα είδος κρατικής επιδότησης, για μια περίοδο που δεν υπερβαίνει τους εννέα μήνες, αρχής γενομένης από την ημερομηνία έγκρισης της σχετικής αίτησης, ως συμβολή στην αποπληρωμή δόσεων του ενυπόθηκου δανείου σε περιπτώσεις που τα δάνεια είναι εξασφαλισμένα έναντι της κύριας ιδιωτικής κατοικίας του οφειλέτη, το καθεστώς διακρίνει μεταξύ δανείων που είναι μη εξυπηρετούμενα έως 90 ημέρες και εκείνα που μη εξυπηρετούμενα άνω των 90 ημερών, και ορίζει διαφορετικούς όρους αναλόγως.

Ως απάντηση στην πανδημία COVID-19, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες ανακοίνωσαν την προσαρμογή των στρατηγικών τους. Συγκεκριμένα, οι κεντρικές τράπεζες έθεσαν σε εφαρμογή νέες ρυθμίσεις:

- Η Alpha Bank SA ανακοίνωσε την πρόθεσή της να προχωρήσει με την πώληση του χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων δανείων της με 12 δισ. Ευρώ τιτλοποίηση (Project Galaxy). Αυτό αναμενόταν να πραγματοποιηθεί έως το τέλος του 2020.

- Η Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ υπέβαλε αίτηση για το καθεστώς HAPS για να τιτλοποιήσει 7 δισεκ. ευρώ οικιστικών και εμπορικών μη εξυπηρετούμενων δανείων (Project Phoenix και Vega), μόλις

εκπληρωθούν οι προϋποθέσεις που το επιτρέπουν. Λόγω της πανδημίας COVID-19 σχεδόν 3 δισ. ευρώ μη εξυπηρετούμενα δάνεια αναμένεται να επιβαρύνουν τον ισολογισμό της τράπεζας.

- Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ, NBG προετοιμάζεται να ξεκινήσει τιτλοποιήσεις στο πλαίσιο του συστήματος HAPS ύψους άνω των 6 δισ. ευρώ, μόλις οι συνθήκες της αγοράς βελτιωθούν.

- Η Eurobank SA ολοκλήρωσε το έργο Κάιρο και Project Pillar

4.4 ΚΥΡΙΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΗΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

Ο νόμος για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια προβλέπει τη μεταβίβαση και τη διαχείριση των απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις που έχουν χορηγηθεί από πιστωτικά ή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όταν τα εν λόγω δάνεια ή πιστώσεις είναι μη εξυπηρετούμενα. Σύμφωνα με άρθρο 1 παρ. 1(δ) του νόμου για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, η εφαρμογή των διατάξεων που περιέχονται σε αυτόν δεν επηρεάζει την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου 3156/2003, δηλαδή του λεγόμενου νόμου περί τιτλοποιήσεων. Ειδικότερα, όσον αφορά τη μεταβίβαση απαιτήσεων για τους σκοπούς της τιτλοποίησης, η μεταβίβαση αυτή διέπεται αποκλειστικά από τις διατάξεις του νόμου περί τιτλοποίησης, ανεξάρτητα από το αν τα προς τιτλοποίηση χαρτοφυλάκια περιλαμβάνουν μη εξυπηρετούμενες απαιτήσεις ή όχι.

Η πώληση και η μεταβίβαση μη εξυπηρετούμενων δανείων και πιστώσεων απαιτήσεων μπορεί να γίνει είτε βάσει του νόμου περί μη εξυπηρετούμενων δανείων είτε βάσει του νόμου περί τιτλοποίησης. Τα μέρη μπορούν να επιλέξουν είτε το ένα είτε το άλλο, αφού εξετάσουν τις λεπτομέρειες της συναλλαγής.

- Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1(β) του νόμου περί μη εξυπηρετούμενων δανείων, οι απαιτήσεις που απορρέουν από δάνεια ή πιστώσεις που έχουν χορηγηθεί από οποιοδήποτε πιστωτικό ή χρηματοδοτικό ίδρυμα στην Ελλάδα μπορούν να πωλούνται και να μεταβιβάζονται σε αποκτώντες φορείς (Εταιρείες Απόκτησης Πιστώσεων, Εταιρείες Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις), δυνάμει μιας σχετικής γραπτής συμφωνίας πώλησης και μεταβίβασης. Ο νόμος απαιτεί, ως αναβλητική προϋπόθεση για την εγκυρότητα της πώλησης, προηγούμενη εξώδικη

πρόσκληση που πρέπει να επιδοθεί στον οφειλέτη και τον εγγυητή εντός 12 μηνών πριν από την προσφορά πώλησης προτείνοντας τη ρύθμιση των υποχρεώσεών τους βάσει κατάλληλου διακανονισμού.

Η σύμβαση πώλησης και μεταβίβασης υπόκειται επίσης σε διατυπώσεις, όπως προβλέπεται από το άρθρο 1 παρ. 3 του νόμου μη εξυπηρετούμενων δανείων (Ν. 2844/2000).

Η μεταβίβαση των απαιτήσεων είναι έγκυρη, εφόσον έχει συναφθεί σύμβαση εξυπηρέτησης μεταξύ της Εταιρείας που αποκτά πιστώσεις και ενός επισπεύδοντος δανείων και πιστώσεων, δεόντως αδειοδοτημένου και εποπτευόμενου από την Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος.

Η πώληση και η μεταβίβαση απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί μέσω του νόμου περί τιτλοποιήσεων. Σύμφωνα με το άρθρο 10 του νόμου περί τιτλοποίησης, η εν λόγω πώληση - διαδικασία αποτελεί πραγματική πώληση χαρτοφυλακίου που αποτελείται από δανειακές και πιστωτικές απαιτήσεις, υφιστάμενες ή μελλοντικές ή υπό αίρεση, καθώς και συμπεριλαμβανομένων όλων των ποσών τόκων, προμηθειών και εξόδων που οφείλει να καταβάλει ο οφειλέτης σε σχέση με ένα μεταβιβαζόμενο περιουσιακό στοιχείο. Η σύμβαση μεταβίβασης των τιτλοποιημένων απαιτήσεων θα πρέπει να καταχωρίζεται στο δημόσιο βιβλίο του νόμου 2844/2000, το οποίο επίσης χαρακτηρίζεται ως η γνωστοποίηση για την εκχώρηση των απαιτήσεων.

Σύμφωνα με το νόμο για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, οι εταιρείες απόκτησης πιστώσεων θα πρέπει να είναι είτε:

- μια ελληνική εταιρεία που έχει συσταθεί και υφίσταται στη μορφή ανώνυμης εταιρείας, που έχει συσταθεί στην Ελλάδα και εγγεγραμμένη στο μητρώο επιχειρήσεων (ΓΕΜΗ), και οι οποίες, σύμφωνα με το καταστατικό τους, θα πρέπει να έχουν μεταξύ των επιχειρηματικών τους σκοπών, την απόκτηση απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις
- εταιρεία που εδρεύει σε οποιοδήποτε άλλο μέλος του ΕΟΧ κράτος
- εταιρείες που έχουν την καταστατική τους έδρα σε τρίτη χώρα, εξαιρουμένων εκείνων που έχουν την έδρα τους σε κράτη με ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς ή σε μη συνεργάσιμες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ – ΑΝΑ ΕΞΑΜΗΝΟ ΑΠΟ ΤΟ 2014 ΕΩΣ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 2021

5.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η πανδημία COVID-19 επηρέασε σημαντικά την οικονομική δραστηριότητα το 2020, οδηγώντας την οικονομία σε βαθιά ύφεση και προκαλώντας κλυδωνισμούς στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ωστόσο, μια σειρά μέτρων που θεσπίστηκαν από τις αρχές (δηλαδή την ελληνική κυβέρνηση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό) και εξετάζονται στην επισκόπηση περιόρισαν σε μεγάλο βαθμό τις επιπτώσεις της πανδημίας. Σε αυτό το πλαίσιο, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας πρέπει να αντιμετωπίσει τόσο τις υφιστάμενες όσο και τις νέες, σχετιζόμενες με την πανδημία, προκλήσεις και να διασφαλίσει την απρόσκοπτη ροή πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία (ΤτΕ, 2021).

Το υψηλό απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), μαζί με ένα αναμενόμενο νέο κύμα αθετήσεων λόγω της πανδημίας, παραμένει η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τραπεζικός τομέας. Σημαντικές πρωτοβουλίες των ελληνικών τραπεζών και της ελληνικής κυβέρνησης μέσω της εφαρμογής του Ελληνικού Συστήματος Προστασίας Περιουσιακών Στοιχείων (HAPS) έχουν σίγουρα συμβάλει στη μείωση του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ωστόσο, ο δείκτης αυτός εξακολουθεί να είναι πολλαπλάσιος του ευρωπαϊκού μέσου όρου, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τυχόν νέα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που θα προκύψουν ως αποτέλεσμα της πανδημικής κρίσης COVID-19. Σε αυτό το πλαίσιο, οι τράπεζες πρέπει να επισπεύσουν την αναγνώριση τυχόν νέων μη εξυπηρετούμενων δανείων στους ισολογισμούς τους, καθώς τα μέτρα στήριξης που σχετίζονται με την COVID αρχίζουν να καταργούνται σταδιακά, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν θα γνωστοποιηθούν σωστά. Η κεφαλαιακή επάρκεια βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τα προσωρινά μέτρα εποπτικής ανακούφισης για τις τράπεζες. Ωστόσο, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, δεδομένου του υψηλού ποσοστού των αναβαλλόμενων φορολογικών πιστώσεων (DTCs) που αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω καθώς οι τράπεζες εφαρμόζουν τις στρατηγικές μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους, δημιουργεί αυξημένους κινδύνους μεσοπρόθεσμα (ΤτΕ, 2021).

Το περιβάλλον χαμηλών για μεγάλο χρονικό διάστημα επιτοκίων και τα ισχύοντα μέτρα νομισματικής πολιτικής έχουν επηρεάσει ευνοϊκά την κατάσταση ρευστότητας του τραπεζικού τομέα, συμβάλλοντας στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του το 2020. Παρόλα αυτά, η βασική κερδοφορία παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα, καθώς το μεγαλύτερο μέγεθος των τραπεζικών ισολογισμών δεν οφείλεται σε αυξημένη προσφορά πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία. Τέλος, η εντεινόμενη σχέση τραπεζών-κρατικού τομέα αποτελεί δυνητική πηγή κινδύνου, καθώς τα ανοίγματα των τραπεζών προς την κεντρική κυβέρνηση μέσω των τοποθετήσεων σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, των προγραμμάτων εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου και των DTCs θα παραμείνουν αυξημένα για μεγάλο χρονικό διάστημα (ΤτΕ, 2021).

Καθώς η οικονομική ανάκαμψη αποκτά δυναμική, ο τραπεζικός τομέας θα κληθεί να εκπληρώσει ενεργά τον διαμεσολαβητικό του ρόλο. Ως εκ τούτου, η επαγρύπνηση και οι περαιτέρω πρωτοβουλίες για την επίλυση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και την ενίσχυση της ποιότητας των κεφαλαίων θα πρέπει να παραμείνουν προτεραιότητα προκειμένου να μετριαστούν οι κίνδυνοι και να ενισχυθεί η προσφορά πιστώσεων στην πραγματική οικονομία. Επιπλέον, είναι σαφές ότι τα μέτρα στήριξης θα πρέπει να καταργηθούν σταδιακά και η σχέση τράπεζας-κράτους θα πρέπει να παρακολουθείται στενότερα (ΤτΕ, 2021).

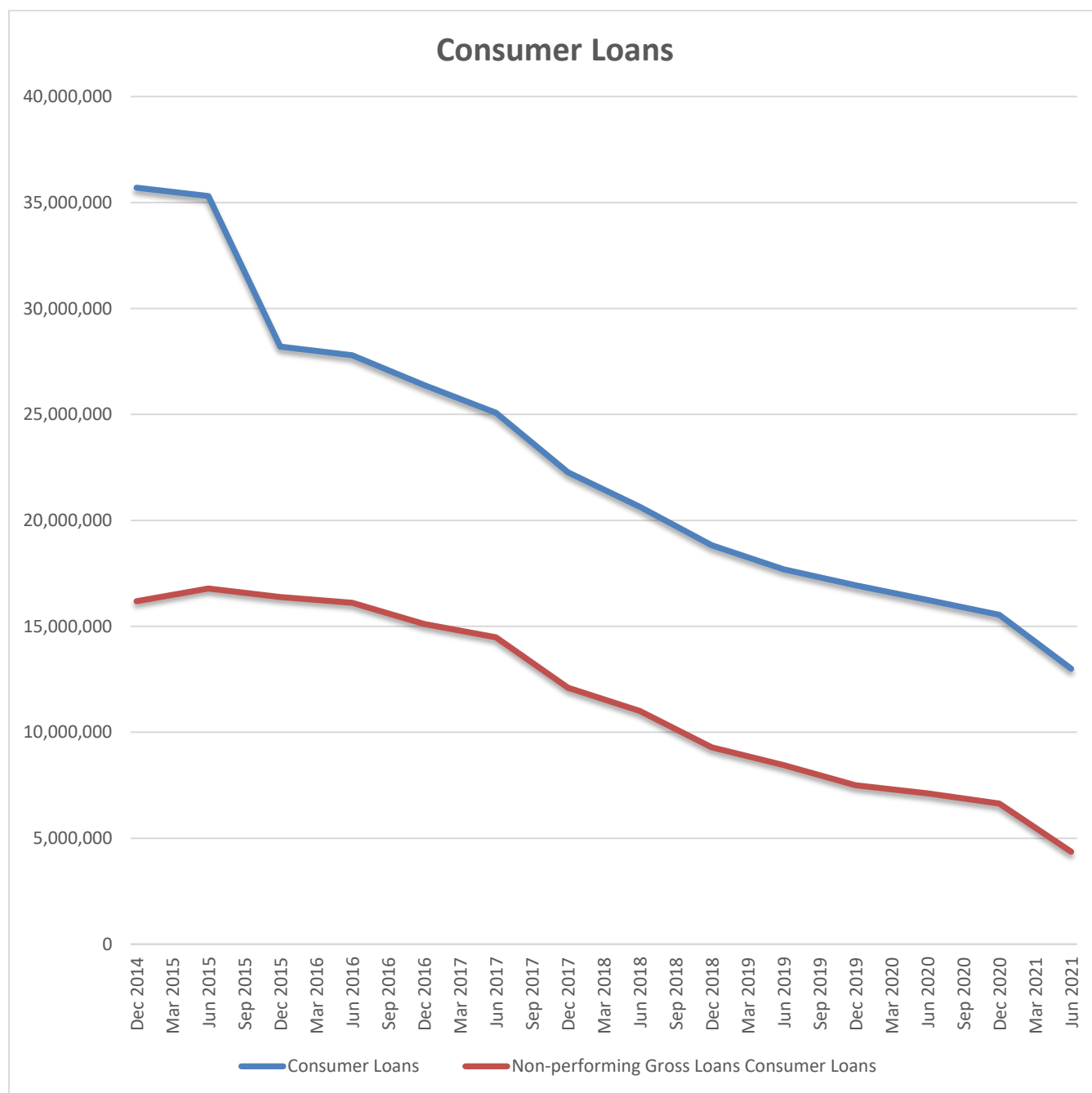

5.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΕ ΠΟΣΑ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΑ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

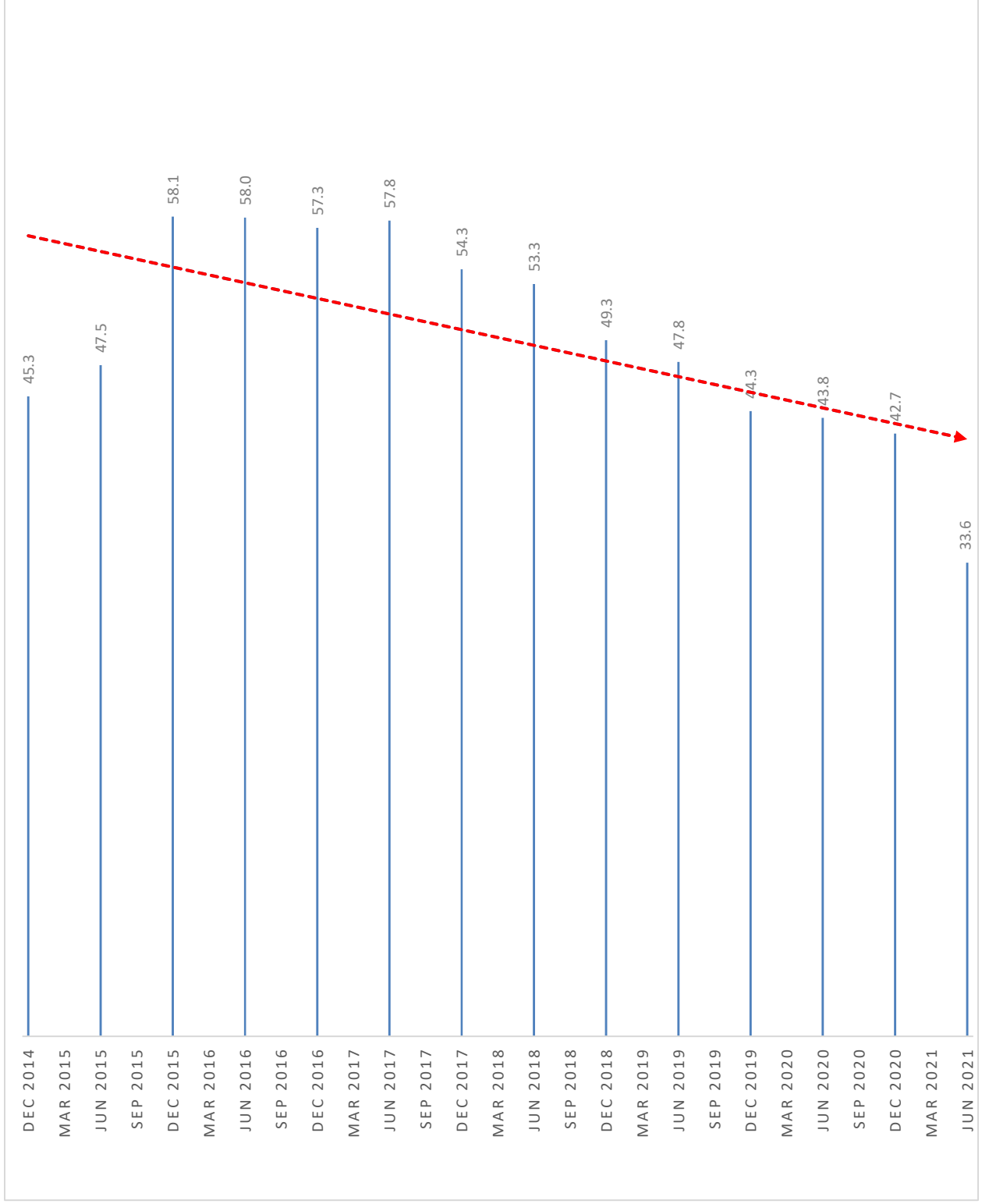
(€ thousand)	Dec 2014	Jun 2015	Dec 2015	Jun 2016	Dec 2016	Jun 2017	Dec 2017
Gross Loans	273.704.232	272.360.783	247.153.503	243.520.129	237.761.483	227.954.535	217.963.476
Consumer Loans	35.698.029	35.308.802	28.205.281	27.788.414	26.382.036	25.075.544	22.270.450
Residential Loans	79.302.398	79.124.472	75.878.539	74.634.915	73.030.224	70.958.066	68.533.952
Business Loans	158.703.805	157.927.509	143.069.682	141.096.799	138.349.223	131.920.925	127.159.074
Non-performing Gross Loans	111.784.949	117.570.218	119.224.812	119.238.337	115.783.536	112.241.877	103.724.496
Consumer Loans	16.181.964	16.783.763	16.377.433	16.115.545	15.107.567	14.487.988	12.101.975
Residential Loans	26.984.312	28.997.277	30.460.771	30.535.457	29.876.117	30.094.262	29.651.420
Business Loans	68.618.673	71.789.179	72.386.607	72.587.336	70.799.852	67.659.627	61.971.101
% Non-Performing Loans ratio (NPL ratio)	40,8	43,2	48,2	49,0	48,7	49,2	47,6
Consumer Loans	45,3	47,5	58,1	58,0	57,3	57,8	54,3
Residential Loans	34,0	36,6	40,1	40,9	40,9	42,4	43,3
Business Loans	43,2	45,5	50,6	51,4	51,2	51,3	48,7
(€ thousand)	Jun 2018	Dec 2018	Jun 2019	Dec 2019	Jun 2020	Dec 2020	Jun 2021
Gross Loans	202.253.440	196.069.581	189.043.098	184.127.542	177.311.431	176.721.229	162.041.907
Consumer Loans	20.637.301	18.828.365	17.695.054	16.932.647	16.250.459	15.547.497	12.998.517
Residential Loans	66.981.519	65.738.821	62.219.460	60.471.928	57.397.422	51.959.750	41.419.204
Business Loans	114.634.620	111.502.395	109.128.584	106.722.967	103.663.551	109.213.982	107.624.185
Non-performing Gross Loans	97.421.903	89.276.254	82.284.611	73.587.881	65.869.540	57.879.101	34.573.899
Consumer Loans	10.997.307	9.283.937	8.451.771	7.500.304	7.120.564	6.636.901	4.361.850
Residential Loans	29.548.228	29.069.526	26.579.037	25.281.209	22.628.927	17.631.778	8.453.277
Business Loans	56.876.368	50.922.790	47.253.804	40.806.369	36.120.050	33.610.422	21.758.772
% Non-Performing Loans ratio (NPL ratio)	48,2	45,5	43,5	40,0	37,1	32,8	21,3

Consumer Loans	53,3	49,3	47,8	44,3	43,8	42,7	33,6
Residential Loans	44,1	44,2	42,7	41,8	39,4	33,9	20,4
Business Loans	49,6	45,7	43,3	38,2	34,8	30,8	20,2

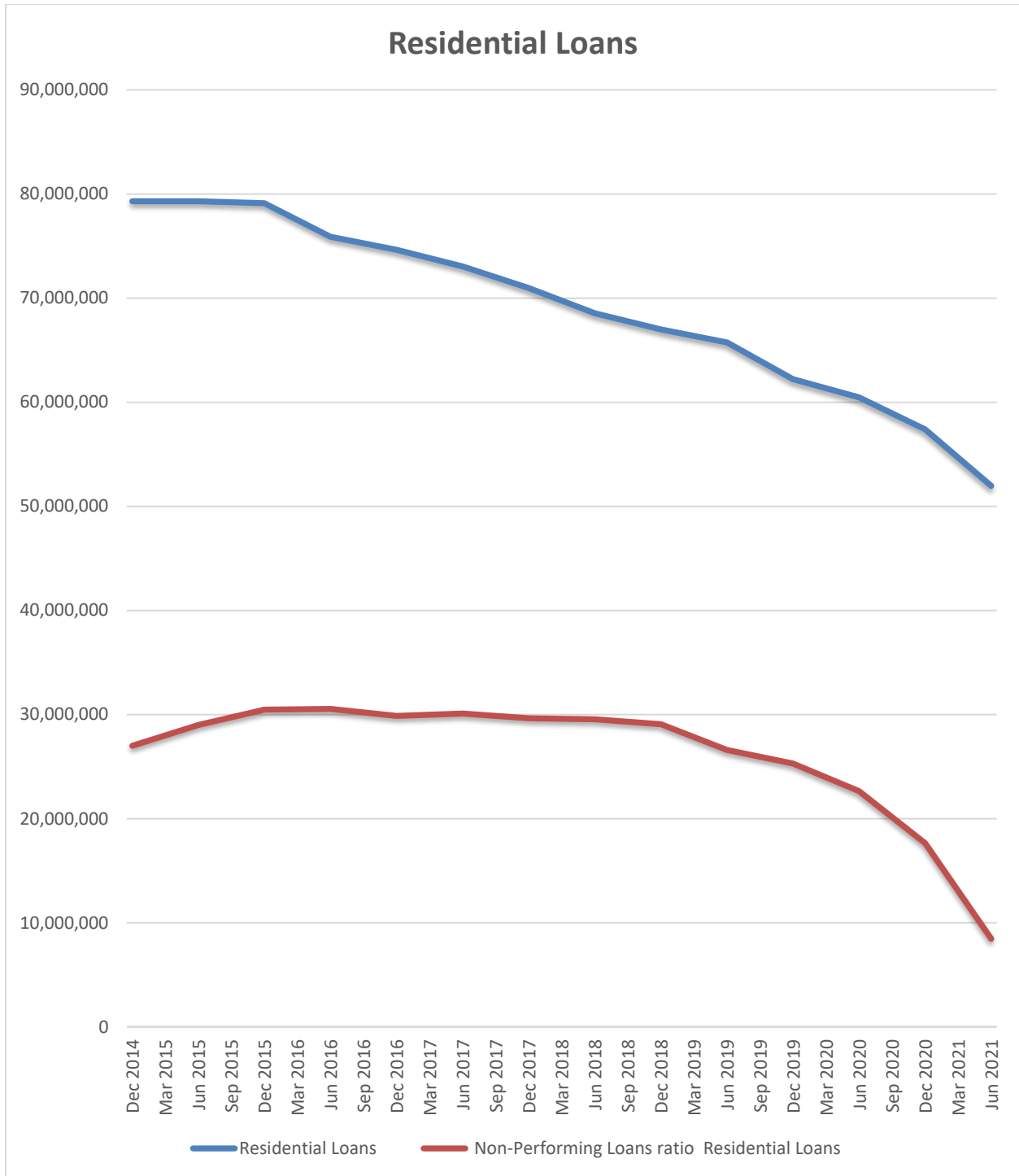
5.2.1 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

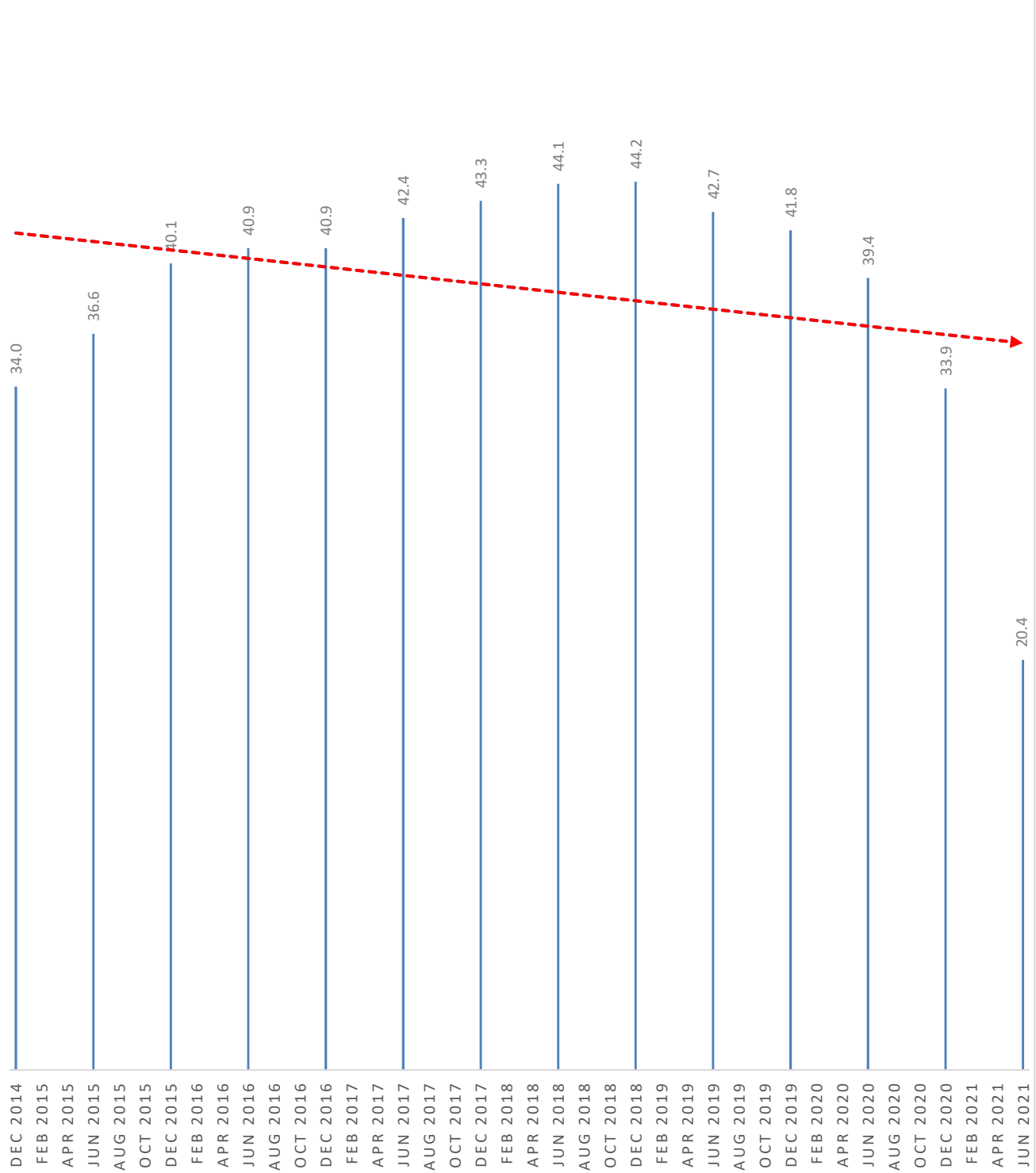
NPL RATIO - CONSUMER LOANS

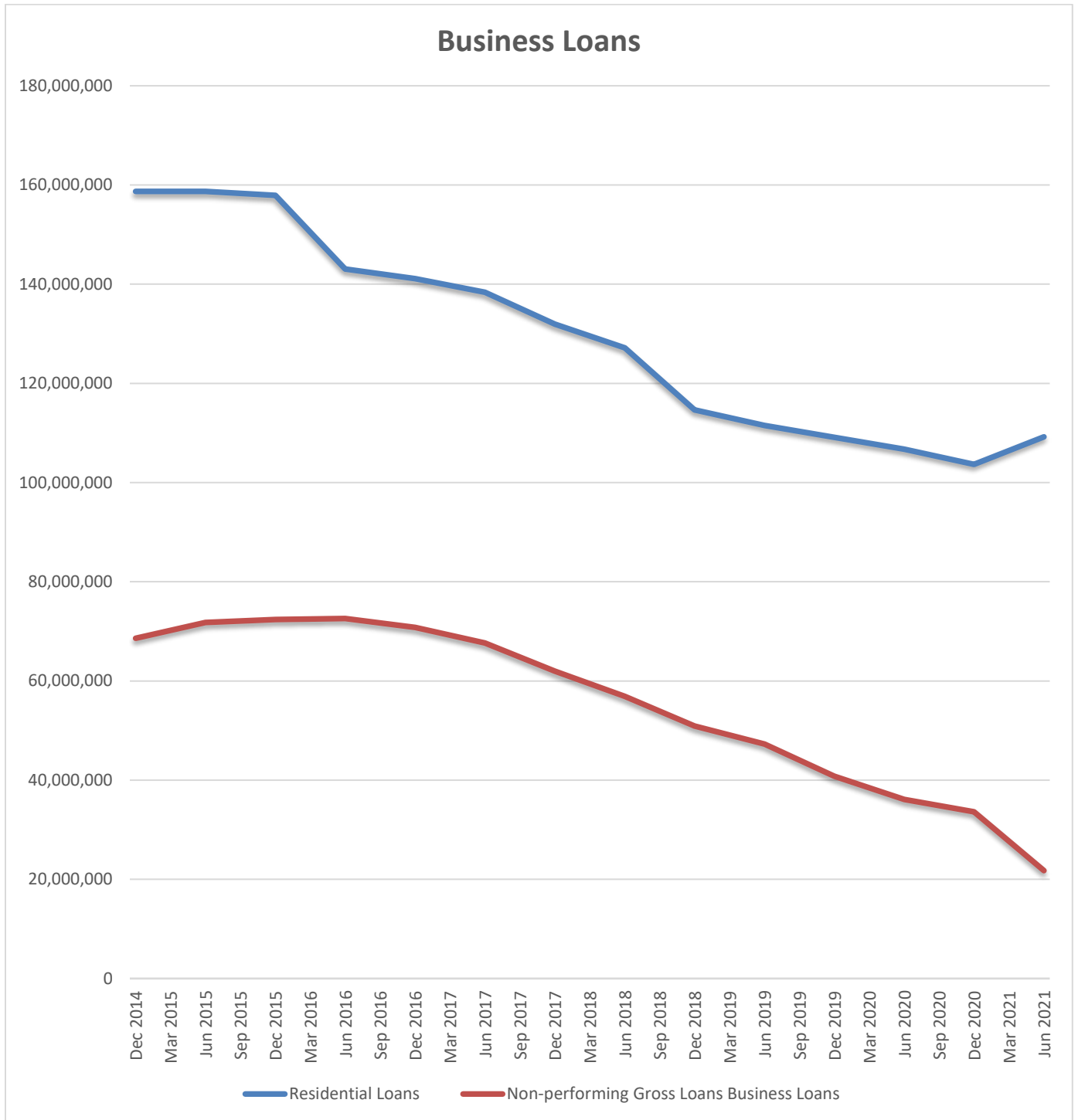
5.2.2 ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

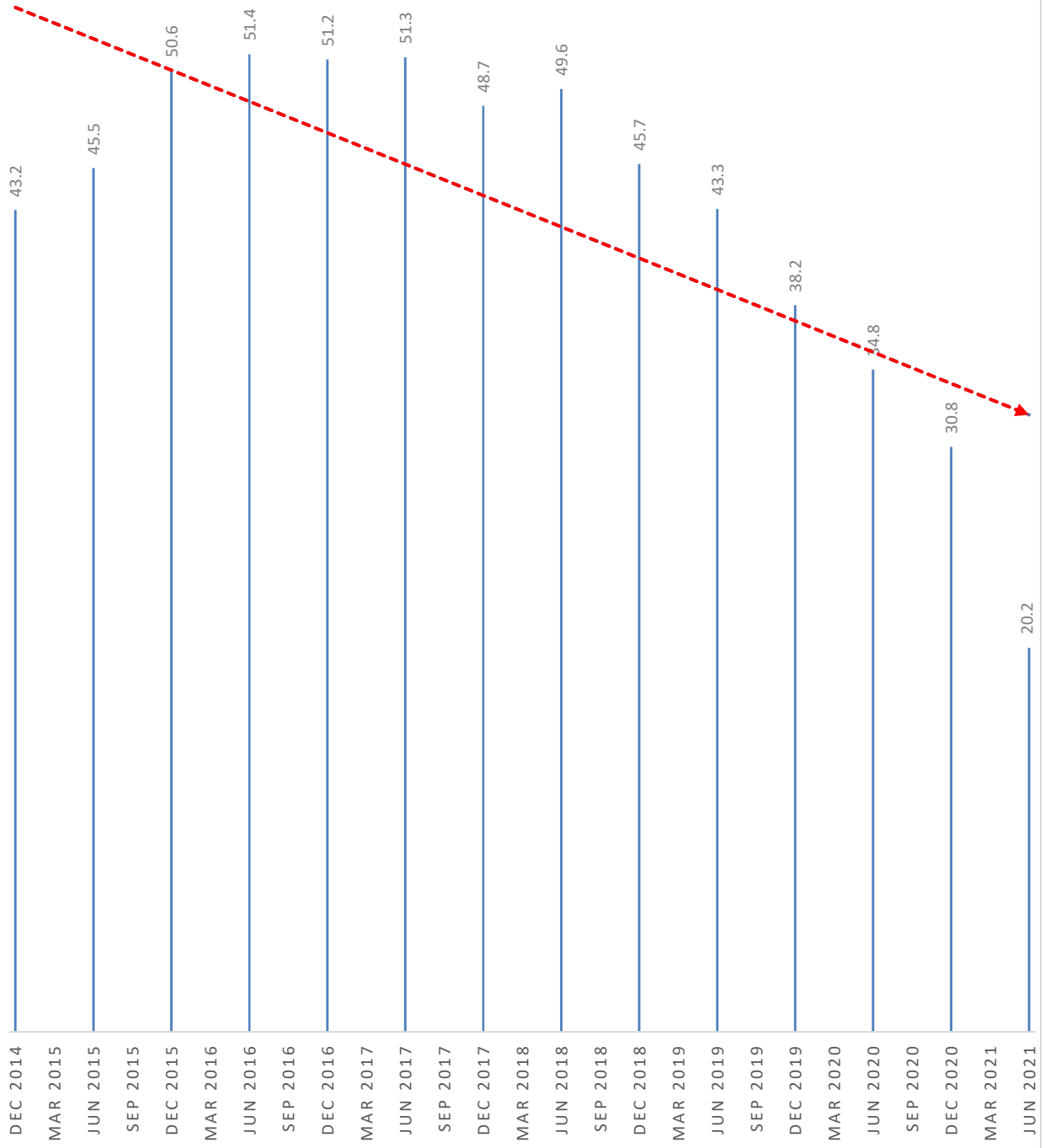
% NPL RATIO - RESIDENTIAL LOANS

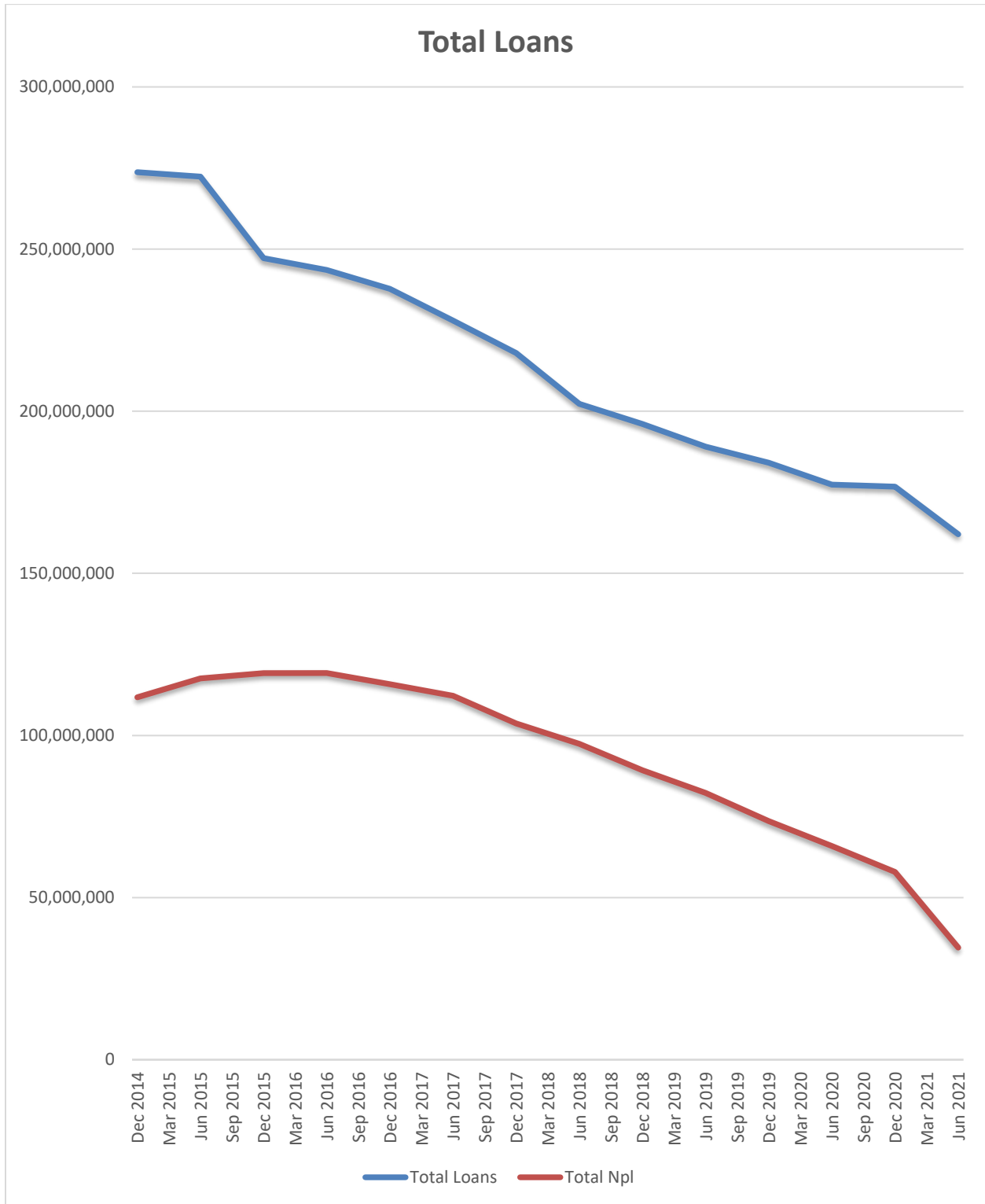
5.2.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

% NPL RATIO - BUSINESS LOANS

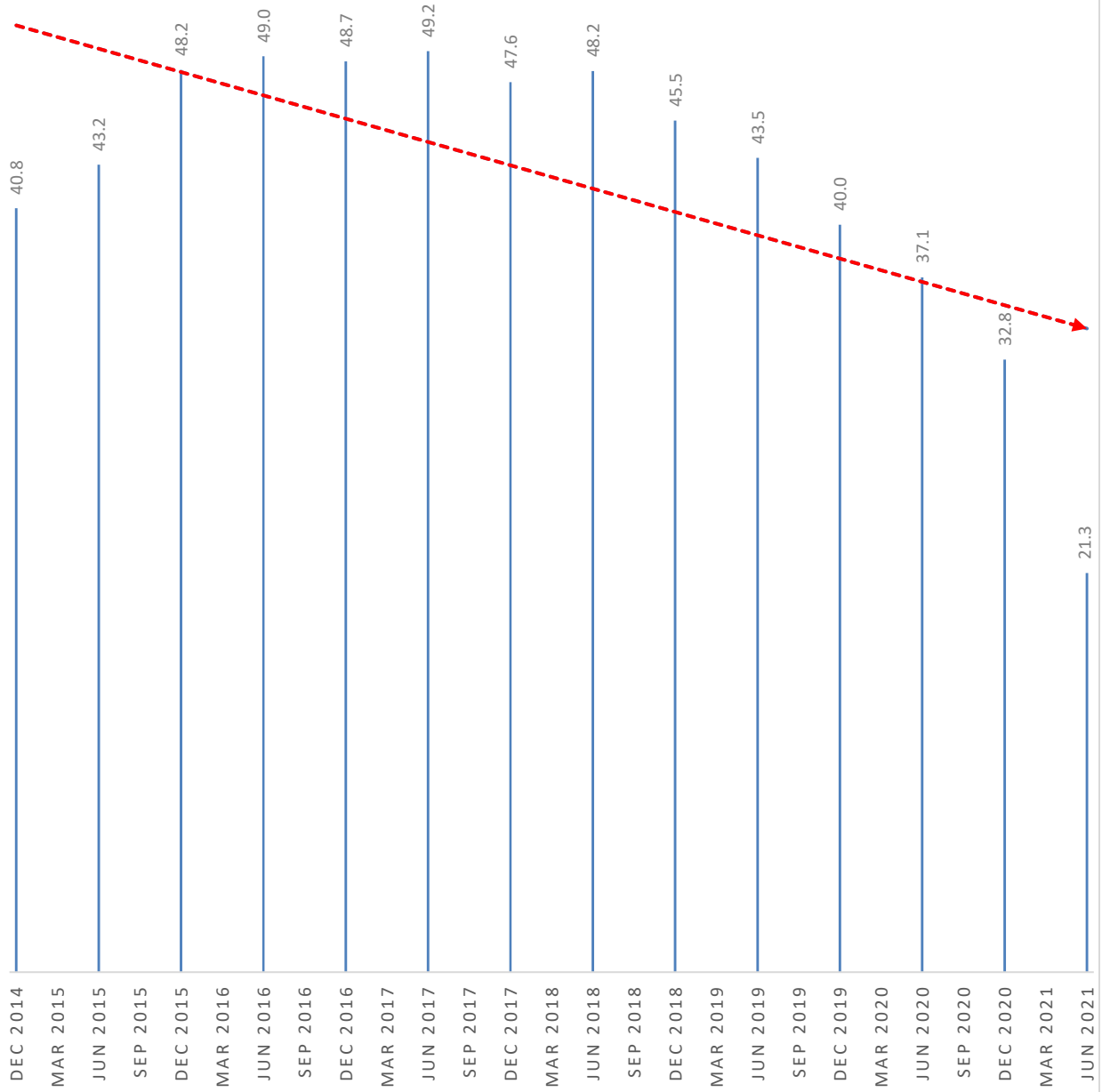

5.2.4 ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

% NPL RATIO OF GREEK BANKS

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Η μέση τιμή για την Ελλάδα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν 26,77% με μέγιστη τιμή 45,57% το 2017. Η πιο πρόσφατη τιμή από το 2021 είναι 21,3 τοις εκατό. Για λόγους σύγκρισης, ο παγκόσμιος μέσος όρος το 2020 με βάση 102 χώρες είναι 5,86 τοις εκατό και το ίδιο έτος η χώρα του Καναδά είχε δείκτη 0,56%.

Σε γενικές γραμμές, οι ελληνικές τράπεζες έχουν σημειώσει αξιοσημείωτη πρόοδο στην αντιμετώπιση της βαριάς κληρονομιάς των μη εξυπηρετούμενων δανείων με σημαντικότερη αυτή στα επιχειρηματικά δάνεια. Η Ελλάδα είχε ένα από τα υψηλότερα επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων στη ζώνη του ευρώ μετά την κρίση, αλλά ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων των ελληνικών τραπεζών μειώνεται σταθερά από την έναρξη της Τραπεζικής Εποπτείας της ΕΚΤ από 40% το 2014 σε περίπου 21% στο τέλος του πρώτου εξάμηνου του 2021.

Το 2020 και το 2021 η βελτίωση αυτή μπορεί να εξηγηθεί, αφενός, από τον μεγάλο όγκο των πωλήσεων μη εξυπηρετούμενων δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος προστασίας περιουσιακών στοιχείων Ηρακλής που σχολιάσαμε παραπάνω και αφετέρου, από την περιορισμένη εισροή νέων επισφαλών δανείων χάρη στα μορατόριουμ που έχουν τεθεί σε εφαρμογή.

Και οι τέσσερις ελληνικές τράπεζες που τελούν υπό την άμεση εποπτεία της ΕΚΤ -οι οποίες μαζί κατέχουν πάνω από το 95% του συνολικού ενεργητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είτε ολοκλήρωσαν είτε ξεκίνησαν διαδικασίες για να ενταχθούν στο σύστημα προστασίας περιουσιακών στοιχείων Ηρακλής. Μόνο κατά το πρώτο έτος εφαρμογής του, το σύστημα Ηρακλής μείωσε τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των ελληνικών τραπεζών κατά περίπου 40%. Παρά τις καθυστερήσεις που προκάλεσε η πανδημία COVID-19, οι τέσσερις μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες έκλεισαν πωλήσεις μη εξυπηρετούμενων δανείων ύψους άνω των 11 δις. ευρώ το 2020, γεγονός που αντιπροσωπεύει αύξηση των πωλήσεων κατά σχεδόν 30% σε ετήσια βάση. Ο όγκος των μη εξυπηρετούμενων δανείων μειώθηκε σημαντικά:

- Από τον Ιούνιο του 2017 έως τον Ιούνιο του 2018 περίπου 17 δις

- Από τον Ιούνιο 2018 έως τον Ιούνιο του 2019 περίπου 15 δις
- Από τον Ιούνιο του 2019 έως τον Ιούνιο του 2020 περίπου 24 δις
- Από τον Ιούνιο του 2020 έως τον Ιούνιο του 2021 περίπου 23 δις

Με τις δυο μεγαλύτερες μειώσεις να συμβαίνουν εντός της πανδημικής περιόδου και με τις τράπεζες να φαίνεται ότι τηρούν τα μνημόνια που έχουν υπογραφεί και αυτά με την σειρά τους να αποδίδουν ακόμα και σε περιόδους κρίσης σαν αυτή που βιώνουμε.

Συστημικές λύσεις, όπως το σύστημα Ηρακλής, συνέβαλαν στην εμβάθυνση της δευτερογενούς αγοράς για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στην Ελλάδα. Ο Ηρακλής βοήθησε επίσης στην ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης των ελληνικών τραπεζών μειώνοντας τα κόκκινα δάνεια και καθιστώντας τα πιο ελκυστικά για τους διεθνείς επενδυτές, διευρύνοντας έτσι τις ευκαιρίες χρηματοδότησής τους στις αγορές. Δεδομένης της επιτυχίας αυτού του προγράμματος τιτλοποίησης, οι ελληνικές αρχές παρατείνουν το πρόγραμμα αυτό μέχρι το 2022.

Η επιτυχία του προγράμματος "Ηρακλής" να απελευθερώσει τους τραπεζικούς ισολογισμούς από την κληρονομιά της μεγάλης χρηματοπιστωτικής κρίσης ενισχύει την πεποίθησή της αγοράς ότι οι λύσεις συστημικής κρίσης για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων - είτε καθαρά βασισμένες στην αγορά είτε ενδεχομένως υποστηριζόμενες από τον δημόσιο τομέα, και που οδηγούν στην πλήρη πώληση ή τιτλοποίηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμη προσθήκη, αλλά ποτέ υποκατάστατο της επαρκούς διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου από τις τράπεζες. Όσο πιο γρήγορα επιλυθούν τα προβλήματα μη εξυπηρετούμενων δανείων/ποιότητας ενεργητικού τόσο το καλύτερο, κάτι που η ιστορία έχει αποδείξει ότι είναι πολύ σημαντικό για τη συνολική οικονομική ευημερία. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν πρέπει να περιμένουν εξωτερική βοήθεια, είτε με τη μορφή οικονομικής ανάπτυξης είτε με τη μορφή κρατικής στήριξης. Είναι πάντοτε ευθύνη των τραπεζών να έχουν εξαρχής ισχυρή διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου.

Άλλα συστημικά εργαλεία για την επίλυση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, όπως οι εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν από τις Ελληνικές τράπεζες είναι επίσης χρήσιμα για την αντιμετώπιση της συσσώρευσης προβληματικών δανείων και θα πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω ως μέρος ενός ολοκληρωμένου σχεδίου για την αντιμετώπιση της αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μια ευρωπαϊκή εταιρεία

διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων ή ένα ευρωπαϊκό δίκτυο εθνικών εταιρειών διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων είναι μια άλλη λύση που αξίζει να εξεταστεί. Όπως έχουμε ξαναπεί, η πρόσβαση σε ένα τέτοιο δίκτυο θα πρέπει να περιορίζεται σε τράπεζες με βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα, ή διαφορετικά να υπόκειται σε κατάλληλες προϋποθέσεις.

Αλλά εξακολουθεί να είναι αναμφισβήτητο ότι αυτή τη φορά, πρέπει να είμαστε ταχύτεροι στην αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και να στοχεύσουμε σε μια ευρωπαϊκή απάντηση. Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να βελτιώσει το πλαίσιο για την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Είναι ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση και μπορεί να καταστήσει τις αγορές για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια πιο αποτελεσματικές. μεταρρύθμιση των πλαισίων αφερεγγυότητας και ανάκτησης οφειλών των επιχειρήσεων.

Τέλος, οι μεταρρυθμίσεις του εθνικού χρηματοπιστωτικού τομέα διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος λειτουργίας των τραπεζών. Στην Ελλάδα, οι αρχές υιοθέτησαν πρόσφατα ένα νέο πλαίσιο αφερεγγυότητας, το πρώτο μέρος του οποίου τέθηκε σε ισχύ το 2020. Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα. Το πλαίσιο αυτό αντικαθιστά τα υφιστάμενα συστήματα αφερεγγυότητας και αναδιάρθρωσης και αναμένεται να καταστήσει την αναδιάρθρωση του χρέους πιο αποτελεσματική, συμβάλλοντας έτσι στην επιτάχυνση της μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι αποτελεσματικές διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης οφειλών είναι ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της κουλτούρας πληρωμών, τη στήριξη της μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τη βελτίωση της πρόσβασης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων σε νέες πιστώσεις. Η συνεχής διαθεσιμότητα τραπεζικής χρηματοδότησης είναι ζωτικής σημασίας για τη στήριξη της διαρκούς αύξησης της οικονομικής ανάπτυξης, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alchian, A.A., Demsetz, H. (1972). Production, information costs, and economic organization. *The American Economic Review* 62,777-795.
- Anastasiou, D., Louri, H., & Tsionas, E. G. (2016). Determinants of non-performing loans: Evidence from Euro-area countries. *Finance research letters*, 18, 116-119
- Armeanu, D., Pascal, C., Poanta, D., & Doia, C. A. (2015). The Credit Impact on the Economic Growth. *Theoretical and Applied Economics*, 22(1), 5-14.
- Balgova, M., Nies, M., & Plekhanov, A. (2016). The economic impact of reducing non-performing loans.
- Baudino, P., and H. Yun (2017). Resolution of non-performing loans – policy options. BIS, Financial Stability Institute, October 3.
- Beck, R., Jakubik, P., & Piloiu, A. (2015). Key determinants of non-performing loans: new evidence from a global sample. *Open Economies Review*, 26(3), 525-550.
- Bencivenga, V., & Smith, B. (1993). Some Consequences of Credit Rationing in an Endogenous Growth Model. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 17(1-2), 97-122.
- Benston, G., R. Eisenbeis, P. Horvitz, E. Kane, and G. Kaufman, 1986, *Safe and sound banking: Past, present, and future* (MIT Press, Cambridge, MA)
- Cerulli, G., D'Apice, V., Fiordelisi, F., & Masala, F. (2017). NPLs in Europe: The Role of Systematic and Idiosyncratic Factors
- Cetorelli, N., & Gambera, M. (2001). Banking Market Structure, Financial Dependence and Growth: International Evidence from Industry. *The Journal of Finance*, 56(2), 617-648.
- Cucinelli, D. (2015). The impact of non-performing loans on bank lending behavior: evidence from the italian banking sector. *Eurasian Journal of Business and Economics*, 8(16), 59-71.
- EBA (2019), «Opinion of the EBA to the European Commission on the Regulatory Treatment of Non-Performing Exposure Securitisation»
- EBA. (2017). EBA report on the dynamics and drivers of NPE in the EU banking sector. London:

EBA. (2018). Report on results from the EBA impact assessment of IFRS 9. London: EBA.

ECB. (2019). SSM thematic review on profitability and business models. Frankfurt: ECB.

ECB. (2020). Guidance to banks on non-performing loans. Frankfurt: ECB.

Engler P., Steffen C.G., (2015). Sovereign risk, interbank freezes, and aggregate fluctuations. European Central Bank working paper no. 1840.

Ermışođlu, E., Akcelik, Y., & Oduncu, A. (2013). GDP Growth and Credit Data [MPRA Paper No. 46613]. Ankara: Central Bank of the Republic of Turkey.

European Commission (2020) «Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EU) 2017/2402 laying down a general framework for securitization and creating a specific framework for simple, transparent and standardized securitization to help the recovery from the COVID-19 pandemic»

Fama, Eugene, 1985, What’s different about banks?, *Journal of Monetary Economics* 15, 29-39

Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. (2018). First Progress Report on the Reduction of Non-Performing Loans in Europe. Brussels: EU.

HM Treasury (2013). RBS and the case for a bad bank: The Government’s

Holtmoller, O. (2004), “A Monetary Vector Error Correction Model of the Euro area and Implications for Monetary Policy.” *Empirical Economics*, 29, , 553–74

Irina, B., & Angela, R. (2016). Effects of macroeconomic factors on bank loans quality: Evidence from Central and Eastern European countries. In *Entrepreneurship, Business and Economics*. Vol. 2 (pp. 571-584). Springer, Cham

Kaufmann, S., and P. Kugler. (2006) “Expected Money Growth, Markov Trends and the Instability of Money Demand in the Euro Area.” *Oesterreichische Nationalbank Working Paper No. 131*,

Kelly, R., McQuinn, K., & Stuart, R. (2013). Exploring the Steady-State Relationship between Credit and GDP for a Small Open Economy: the Case of Ireland [ECB Working Paper 1531]. Frankfurt: European Central Bank .

Klein, Michael A.. 1971, A theory of the banking firm, *Journal of Money, Credit and Banking*, 205-218.

- Klein, N. (2013). Non-performing loans in CESEE: Determinants and impact on macroeconomic performance (No. 13-72). International Monetary Fund.
- Koivu, T. (2002). Do Efficient Banking Sectors Accelerate Economic Growth in Transition Countries [Discussion Paper No. 14/2002]. Helsinki: Bank of Finland
- Lamandini, M., Lusignani, G., & Ramos Muñoz, D. (2017). Does Europe Have What it Takes to Finish the Banking Union? Non-Performing Loans (NPLs) and Their Hard Choices, Non-Choices and Evolving Choices. European Banking Institute.
- Leland, H. and D. Pyle (1977), "Information asymmetries, financial structure, and financial intermediaries," *Journal of Finance* Vol. 32, pp. 371-387,.
- Levine, R., Loayza, N., Beck, T., (2000). Financial intermediation and growth: causality and causes. *Journal of Monetary Economics*, forthcoming
- Malliaropulos D., Migiakis P., (2018). The re-pricing of sovereign risks following the Global Financial Crisis. *Journal of Empirical Finance* 49C, 39-56.
- Mian, A. R., Sufi, A., & Verner, E. (2015). Household Debt and Business Cycles Worldwide [NBER Working Papers No. 21581]. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Mishkin, Frederic S.. (2016). *The economics of money, banking and financial markets* (11th ed. Global ed.). Tokyo: Pearson Education.
- Philippon, T., & Salord, A. (2017). Bail-Ins and Bank Resolution in Europe. New ICMB/CEPR review. HM Treasury, United Kingdom
- Saunders, A. and M.M. Cornett *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*. (New York: McGraw Hill, 2006)
- Stiglitz J., & Weiss A., (1981), « Credit Rationing in Markets with Imperfect Information» *The American Economic Review*, Vol. 71, No. 3., pp. 393-410.
- Sztojanov, E., & Guica, R. I. (2017). Analysis of Non - Performing Loans for banks in central and eastern Europe based on their ownership structure. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 5(8), 82-97.

Takáts, E., & Upper, C. (2013). Credit and Growth after Financial Crises [BIS Working Paper No 416]. Basel: Bank for International Settlements

Tarchouna, A., Jarraya, B., & Bouri, A. (2017). How to explain non-performing loans by many corporate governance variables simultaneously? A corporate governance index is built to US commercial banks. *Research in International Business and Finance*, 42, 64.

Νόμος 4354/2015 : Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων

Νόμος 4714/2020 : Φορολογικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας της ελληνικής οικονομίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών (ΕΕ) 2017/1852, (ΕΕ) 2018/822, (ΕΕ) 2020/876, (ΕΕ)2016/1164, (ΕΕ) 2018/1910 και (ΕΕ) 2019/475, συνεισφορά Δημοσίου για την αποπληρωμή δανείων πληγέντων δανειοληπτών λόγω των δυσμενών συνεπειών της νόσου COVID-19 και άλλες διατάξεις. , κωδικοποιημένος με τον 4842/2021

ΤτΕ (2021), «Evolution of loans and non-performing loans»